Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Còn l□ch s□ nh□ng ng□□i có công đ□u trong kháng chi□n ch□ng Pháp, nh□ng sau này tr□ thành nh□ng thành viên NVGP, đã b□ xoá, t□y, bôi nh□, tác ph□m b□ lo□i tr□. Hoàng C□m là m□t khuôn m□t đi□n hình.

V□ Kinh B□c là b□n hùng ca bi tráng, vào đêm. Đêm c□a ng□□i th□t tr□n, nh□ng không thoái gót. V□ Kinh B□c là v□ đ□t m□ Luy Lâu (Kinh B□c), kinh đô văn hoá đ□u tiên c□a n□□c Vi□t, đ□ dâng s□ k□ t□i "tri□u đình" đàn áp t□ t□□ng, càn quét nhân tài. N□i dung □y đ□□c gi□u trong nh□ng câu th□ kín đáo, r□i l□i đ□o l□n th□ t□ nh□ s□m Tr□ng Trình. Đ□c qua không th□ hi□u. Hoàng C□m tr□ l□i m□i thanh tr□ng b□c bách. Nh□ng k□ ra l□nh b□t Hoàng C□m đã hi□u.

Mu□n tìm hi□u m□t giai đo□n nào c□a L□ch S□ l□n, không th□ không tìm hi□u l□ch s□ nh□ c□a nh□ng ng□□i đã đóng góp tích c□c vào s□ ti□n hoá hay thoái hoá c□a giai đo□n này. Trong th□i k□ Nhân Văn Giai Ph□m, ti□u s□ nh□ng ng□□i có công tiêu di□t phong trào NVGP đ□□c phóng đ□i tô màu, vinh thăng ca ng□i. Còn l□ch s□ nh□ng ng□□i có công đ□u trong kháng chi□n ch□ng Pháp, nh□ng sau này tr□ thành nh□ng thành viên NVGP, đã b□ xoá, t□y, bôi nh□, tác ph□m b□ lo□i tr□. Hoàng C□m là m□t khuôn m□t đi□n hình.

Ti□u s□

Nhà th□ Hoàng C□m th□i còn đi Kháng

chi□n (□nh : DR)□

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

C□m sinh ngày 22/2/1922, t□i làng Phúc T□ng, huy□n Vi□t Yên, t□nh B□c Giang; nguyên quán làng L□c Th□, huy□n Thu□n Thành, t□nh B□c Ninh. Tên th□t là Bùi T□ng Vi□t (ch□ ghép c□a Phúc T□ng và Vi□t Yên). Bút danh khác: Lê Thái, Lê K□ Anh, B□ng Phi... Ti□u h□c □ B□c Giang, 1937 đ□ cao đ□ng ti□u h□c □ B□c Ninh. Trung h□c □ tr□□ng Thăng Long Hà N□i, đ□ tú tài năm 1940. Làm th□ t□ 8 tu□i. Tác ph□m thành danh c□a Hoàng C□m là k□ch th□ H□n Nam Quan vi□t năm 1937, 15 tu□i, khi còn h□c đ□ t□ □ B□c Ninh (in năm 1942). *H□n Nam Quan* đ□□c đ□a vào ch□□ng trình giáo d□c (vùng qu□c gia) tr□□c 1954.

1938, 16 tu□i, còn đi h□c Hoàng C□m đã b□□c vào ngh□ văn, c□ng tác v□i nhà xu□t b□n Tân Dân c□a Vũ Đình Long, n□i ti□ng t□ th□i k□ này, v□i nh□ng tác ph□m *H□n ngày xanh*, phóng tác Graziella c□a Lamartine và nh□ng truy□n rút trong Ngàn l□ m□t đêm. 1942, 20 tu□i, vi□t k□ch th□ Ki□u *Loan*.
T□ 1940-1945, Hoàng C□m s□ng □ Thu□n Thành và Hà N□i, ông l□y ng□□i v□ đ□u tiên trong th□i gian này.

Tháng 9/1945, Hoàng C□m cùng Hoàng Tích Chù l□p ban k□ch Đông Ph□□ng, trình di□n □ các vùng Hà N□i, H□i Phòng, B□c Ninh... Ngày 26/11/46, Ki□u Loan đ□□c trình di□n l□n đ□u t□i nhà Hát L□n Hà N□i.

Tháng 12/46, chi□n tranh bùng n□, ban k□ch Đông Ph□□ng r□i Hà N□i, đi l□u di□n □ nh□ng vùng ph□ c□n. Hoàng C□m và Tuy□t Khanh (di□n viên chính đóng vai Ki□u Loan) s□ng chung, gi□a năm 1947, hai ng□□i cùng gia nh□p V□ Qu□c Đoàn. Hoàng C□m thành l□p Đ□i văn ngh□ tuyên truy□n đ□u tiên trong quân đ□i, đi□u khi□n và phát tri□n đoàn Văn Ngh□ Liên Khu Vi□t B□c t□ 1948 đ□n 1952.

Tháng 8/1950, H□i ngh□ văn ngh□ h□p t□i Vi□t B□c, d□□i s□ ch□ đ□o c□a T□ H□u, quy□t đ□nh vinh thăng k□ch, lo□i tr□: tu□ng, chèo, v□ng c□, và k□ch th□... ra kh□i n□n văn ngh□ cách m□ng. Hoàng C□m ph□i tuyên b□ "treo c□" k□ch th□ c□a mình.

Tháng 7/1952, đ□i t□□ng Nguy□n Chí Thanh đi□u đ□ng Hoàng C□m v□ làm đoàn tr□□ng đoàn Văn Công T□ng C□c Chính Tr□. Ông gi□ ch□c này đ□n đ□u năm 1955.

1954, Hoàng C□m đ□□c c□ t□ ch□c bu□i Liên hoan m□ng chi□n th□ng Đi□n Biên Ph□. Trong m□□i ti□t m□c, ông đ□a vào màn quan h□ B□c Ninh *"Yêu nhau c□i áo cho nhau"*, và b□ "đ□ đ□o!" là "đ□i tr□y!". T□□ng Nguy□n Chí Thanh lên di□n đàn bênh v□c Hoàng C□m, h□ l□nh im b□t ti□ng đ□ đ□o, đ□ đoàn văn công ti□p t□c trình di□n h□t màn quan h□.

Tháng 10/54 Hoàng C□m và đoàn văn công v□ ti□p qu□n Hà N□i.

1/1/1955, Văn công quân đ□i chia làm ba đoàn, Hoàng C□m đi□u khi□n đoàn I, chuyên v□ k□ch nói. Cùng th□i gian này, Hoàng C□m tham gia vi□c đòi c□i t□ chính sách văn ngh□ quân đ□i cùng v□i Tr□n D□n, T□ Phác, Lê Đ□t...

Tháng 12/1955, vì b□t hoà v□i C□c phó C□c t□ ch□c (cũng n□m trong T□ng C□c chính tr□), Hoàng C□m xin chuy□n sang H□i Văn Ngh□, làm vi□c □ nhà xu□t b□n Văn Ngh□.

Tháng 2/1956 Hoàng C□m cùng Lê Đ□t ch□ tr□□ng *Giai ph□m mùa xuân*. Tháng 9/1956 Hoàng C□m cùng Nguy□n H□u Đang ch□ tr□□ng Nhân văn.

Ch□u k□ lu□t cùng v□i Tr□n D□n, Lê Đ□t, T□ Phác, Đ□ng Đình H□ng... tuy nh□ h□n, ch□ b□ m□t năm khai tr□ kh□i H□i Nhà Văn, nh□ Phùng Quán. 1982, Hoàng C□m b□ b□t, b□ giam 18 tháng vì tác ph□m V□ Kinh B□c. 1988, ông đ□□c "ph□c h□i".

Trong các bài đánh Hoàng C□m, ng□□i ta luôn luôn dùng hai ch□ "đ□i tr□y", nh□m vào đ□i t□ c□a Hoàng C□m: Ông nghi□n thu□c phi□n (nh□ Đinh Hùng, Vũ Hoàng Ch□□ng, T□ Phác) và có nhi□u v□. Bà v□ đ□u tên là Hoàng Th□ Hoàn, c□□i kho□ng 1940-1945, có ba con, ch□t cùng v□i con gái năm 1949. Bà Tuy□t Khanh s□ng chung t□ đ□u năm 1947, tháng 1/48, sinh Ki□u Loan, nh□ng hai ng□□i ph□i xa nhau. Sau đó ông s□ng v□i bà Xuy□n, cô hàng xén ch□ H□nh. T□ tháng 5/1955 Hoàng C□m s□ng v□i bà Lê Hoàng Y□n, c□u hoa khôi Hà thành, đã có 6 con riêng, ông ly d□ bà Xuy□n kho□ng 1956.

Xin nh□c l□i: Nh□ng thành viên NVGP ph□n l□n là nh□ng ng□□i đã gi□ tr□ng trách trong n□n văn ngh□ kháng chi□n:

Lê Đ□t làm ph□ tá cho T□ H□u (1949). T□ Phác, Tr□□ng phòng Văn Ngh□ Tuyên hu□n Trung □□ng (1951). Đ□ng Đình H□ng, đoàn tr□□ng kiêm chính tr□ viên đoàn Văn Công Nhân Dân Trung □□ng (1952). Hoàng C□m, đoàn tr□□ng Văn Công T□ng C□c Chính Tr□ (1952). Trong bài *Múa s□p th□u lòng T□ Phác*
(Hoàng C□m văn xuôi, nxb Văn h□c 1999, trang 129) Hoàng C□m cho bi□t, th□i 51- 52, T□ Phác

là "c□p trên" c□a ông, chính T□ Phác đã "ch□ th□" cho Hoàng C□m (tr□□ng đoàn văn công) và Mai Sao, nghiên c□u và th□c hi□n đi□u múa s□p.

Nh□ng chi ti□t trên đây gi□i thích t□i sao NVGP có th□ thành t□u đ□□c, b□i nh□ng ng□□i ch□ tr□□ng phong trào n□m gi□ các c□ s□ chính c□a n□n văn ngh□ kháng chi□n lúc b□y gi□: T□ Phác trách nhi□m t□ Sinh Ho□t Văn Ngh□ (ti□n thân c□a t□ Văn Ngh□ Quân Đ□i). Lê Đ□t và Nguy□n H□u Đang □ trong báo Văn Ngh□. Hoàng C□m và Đ□ng Đình H□ng tr□□c đi□u khi□n toàn b□ Văn công quân đ□i và dân s□, t□ 1955, Hoàng C□m v□ nhà xu□t b□n Văn Ngh□ (đ□c và duy□t), nh□ ông mà m□t s□ tác ph□m không chính th□ng đã in đ□□c trong năm 1955-56.

Tác ph□m:

K□ch th□:

H□n Nam Quan nxb Ng□□i B□n Ph□□ng, (vi□t 1937, in 1942)

Ki□u Loan nxb Văn h□c (vi□t 1942, di□n 1946, in 1992)

Vi□n Khách (vi□t 1942, di□n 1949, in 1952) c□a Hoa Thu, tuy Hoàng C□m không xác nh□n, nh□ng c□n nghiên c□u l□i, n□u đúng, nên xác đ□nh đây là tác ph□m c□a Hoàng C□m.

Lên đ□□ng Tân Dân (1952)

Cô gái n□□c T□n, Tân Dân (1952)

Tr□□ng Chi, (ch□a xu□t b□n), đánh d□u s□ tr□ l□i c□a Hoàng C□m v□i k□ch th□, sau 1954. Có trích trên báo Văn s□ 24 (18/10/57), in l□i trên *Trăm hoa đua n□* trên đ□t B□c c□a Hoàng Văn Chí. Không bi□t hi□n nay

Tr□□ng Chi
□ trong tình tr□ng nh□ th□ nào?

Truy□n:

Thoi m□ng (truy□n v□a) nxb Tân Dân (vi□t 1940)

Hai l□n ch□t (truy□n ng□n) Tân Dân, 1941.

K□ch:

Ông c□ Liêu (vi□t 1950, in 1951)

Đêm Lào Cai (in 1957)

Th□:

M□t thiên thu (m□t b□n th□o, 1941)

Bên kia sông Đu□ng (vi□t 1948, Văn hoá, 1993)

Ti□ng hát quan h□ (in chung trong t□p C□a bi□n, 1956)

V□ Kinh B□c (vi□t 1959, Văn h□c, 1994)

M□a Thu□n Thành (Văn Hoá, 1987)

Lá diêu bông (vi□t 1970, H□i Nhà Văn, 1993)

Men đá vàng (truy□n th□, vi□t 1973, nxb Tr□, 1989)

V□ cõi em, 1992, ch□a in.

D□ch, phóng tác:

H□n ngày xanh (phóng tác Graziella c□a Lamartine, Tân Dân 1940).

Bông sen tr□ng (truy□n th□n tho□i c□a Anderson, Tân Dân, 1941).

Nh□ng truy□n th□n tho□i rút t□ Nghìn l□ m□t đêm:*Mang xu□ng tuy□n đ*ài (Tân Dân, 1942). *Cây đèn th□n*
(Tân Dân, 1942),
T□nh gi□c m□ vua
(Tân Dân, 1942).

Nh□ng ni□m tin (D□ch th□ Boualem Khanfa, Algérie, 1965)

M□i tình cu□i cùng (D□ch Dostoievski, Ph□ n□, 1988).

V□ trí Hoàng C□m trong văn h□c

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Trong ba nhà th□ tác nhân chính c□a phong trào NVGP, Tr□n D□n và Lê Đ□t thu□c th□ h□ đàn em, ch□a có s□ nghi□p th□ tr□□c kháng chi□n. Hoàng C□m thu□c th□ h□ đàn anh.

Vũ Hoàng Ch□□ng có nh□c đ□n D□ Đài: *"Hùng đ□ng làm c□ v□n cho m□t nhóm thi h□u tr□ tu□i h□n trong đó có Vũ Hoàng Đ□ch, Tr□n Dz□n, Tr□n Mai Châu đ□ xu□t b□n m□t giai ph□m l□y tên D□ đài. Qu□ là cái tên "ti□n đ□nh".*
(Nh□ Đinh Hùng, Lo□n trung bút, Khai Trí 1970, trang 182). Khi Đinh Hùng m□t (24/8/67), Vũ Hoàng Ch□□ng làm câu đ□i đ□t tr□□c áo quan:

H□n sáu đ□□ng mê tìm Ph□t đ□

Tình muôn trang s□ m□c Tr□i ngâm

Và trong bài ai đi□u tr□□c m□, có câu:

Mênh mang m□t ti□ng c□□i dài

H□n lay b□n vách d□ đài cho tan!

Vũ Hoàng Ch□□ng bao quát đ□i Đinh Hùng, t□ *D□ đài* đ□n *Mê h□n ca*, *Đ□□ng vào tình s□* ... trong b□n câu th□ rung đ□ng tr□i, đ□t, ph□t đài.

Hoàng C□m (sinh 1922) cùng th□i v□i Vũ Hoàng Ch□□ng (1916) và Đinh Hùng (1920), là nh□ng nhà th□ n□i ti□ng tr□□c kháng chi□n. Vũ Hoàng Ch□□ng l□n tu□i h□n c□, nh□ng xong tú tài, ông còn h□c lu□t, r□i b□ lu□t đi làm, sau l□i h□c khoa h□c, cho nên ông vào ngh□ văn cùng th□i v□i Hoàng C□m, Đinh Hùng. T□ H□u (1920) cũng làm th□ t□ năm 1937, nh□ng th□p niên 40, ch□a n□i ti□ng. 1946 m□i có tác ph□m đ□u tay: t□p *Th□* (1958 in l□i đ□i thành *T□ □y*). Tác ph□m *Vi□t B□c*
(1954) xác đ□nh ông là nhà th□ hàng đ□u c□a Đ□ng. Sau khi "d□p xong" Nhân Văn Giai Ph□m, uy th□ T□ H□u đã "l□y l□ng", trong s□ nh□ng bài vi□t v□ T□ H□u, Đ□ng Thai Mai có nh□n đ□nh

xác đáng h□n c□:

- "T□ H□u là nhà th□ ch□ vi□t đ□ ph□c v□ cách m□ng t□ tr□□c đ□n sau".

- "Tình c□m trong th□ T□ H□u là tình c□m c□a m□t chi□n sĩ c□ng s□n, luôn luôn đ□ng trên l□p tr□□ng c□a Đ□ng mà tranh đ□u, suy nghĩ, c□m xúc".

Và Đ□ng Thai Mai nh□n m□nh:

- "T□□ng không c□n nh□c l□i m□t l□n n□a r□ng, trong các y□u t□ đã xây d□ng nên cái đ□c s□c c□a thi sĩ, nh□ trên kia đã nói, thì chính là ho□t đ□ng cách m□ng theo đ□□ng l□i c□a Đ□ng. Không có cái n□i dung cách m□ng đó, không có l□p tr□□ng t□ t□□ng đó, thì cũng không có th□ T□ H□u" (Đ□ng Thai Mai, M□y ý nghĩ, vi□t ngày 10/4/1959, in trong t□p T□ □y, th□ T□ H□u, Văn H□c, 1959). Đó là v□ trí c□a T□ H□u trong văn h□c.

*

Tr□ l□i v□ trí c□a Hoàng C□m: Tr□□c kháng chi□n, Hoàng C□m cùng Đinh Hùng, Vũ Hoàng Ch□□ng, là nh□ng nhà th□ thu□c th□ h□ b□c c□u gi□a th□ m□i và th□ hi□n đ□i.

Trong kháng chi□n, Hoàng C□m (1922) cùng Văn Cao (1923), Ph□m Duy (1921), ba tên tu□i đã có nh□ng đóng góp l□n lao cho kháng chi□n. Riêng Hoàng C□m-Ph□m Duy, ngoài sáng tác, còn trình di□n trên kh□p chi□n tr□□ng Vi□t B□c (1947-1948), xây d□ng tinh th□n kháng chi□n quân. Gi□ng ngâm "oanh vàng đ□t B□c" c□a Hoàng C□m, xung đ□ng tinh th□n t□ hào V□ qu□c: *"R□ng ta là V□ Qu□c Đoàn*
". Ti□ng hát Ph□m Duy gi□c giã thanh niên "
cùng nhau xông pha lên đ□□ng
" b□o v□ t□ qu□c.

Hoàng C□m ghi: *"T□ sau cách m□ng tháng Tám, Văn Cao v□i tôi và Ph□m Duy đã tr□ thành b□n*

thân, lúc nào, ngày nào cũng có nhau, bi□u di□n, sáng tác đ□u có nhau, th□m chí đi nghe hát ca trù (□ đào) ho□c đi u□ng r□□u, đi cà phê s□m t□i đ□u có nhau, khi□n r□t nhi□u văn ngh□ sĩ lúc b□y gi□ đã g□i ba đ□a chúng tôi là: "B□ ba b□t kh□ li (Les trois inséparables). V□y thì Văn Cao ph□i có m□t trong t□p Giai ph□m [mùa xuân] này ch□?" (Cái gì thúc đ□y th□, Hoàng C□m văn xuôi, trang 221).

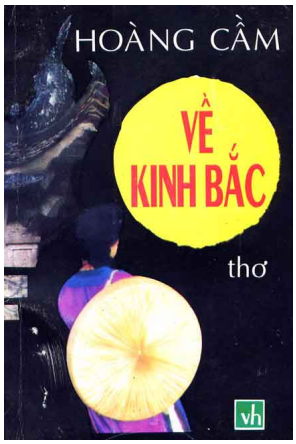

V□ Kinh B□c là m□t trong nh□ng tác ph□m đã khi□n Hoàng C□m b□ b□t giam

18 tháng vào năm 1982.

V□i kháng chi□n, Hoàng C□m còn là m□t trong nh□ng ng□□i đã đóng góp hai l□n x□□ng máu: máu x□□ng văn ngh□ trong 9 năm sáng tác, trình di□n và máu x□□ng gia đình: m□t v□, m□t con và m□t em trai, ch□t trong kháng chi□n. Tìm l□i l□ch s□ riêng c□a Hoàng C□m, chúng ta s□ hi□u rõ h□n t□i sao Hoàng C□m có đ□ t□ th□ văn ngh□ đ□ m□i Văn Cao, Phan Khôi tham gia NVGP, có đ□ uy tín cách m□ng đ□ đ□□ng đ□u v□i T□ H□u, đ□ bênh v□c Tr□n D□n, và t□i sao, khi ch□ tr□□ng báo Nhân Văn, Nguy□n H□u Đang ph□i thuy□t ph□c Hoàng C□m vào ban biên t□p tr□□c tiên. Khi NVGP b□ thanh tr□ng, Hoàng C□m vi□t V□ Kinh B□c ngay t□ cu□i năm 1959, tác ph□m k□t t□i tri□u đình. Năm 1982, Hoàng C□m b□ thanh tr□ng l□n th□ nhì, khi chính quy□n b□t đ□□c b□n th□o V□ Kinh B□c...

Cu□c đ□i Hoàng C□m g□n bó v□i l□ch s□, không ch□ l□ch s□ kháng chi□n, l□ch s□ Nhân Văn Giai Ph□m, mà l□ch s□ dân t□c, t□ tác ph□m đ□u tay *H□n Nam Quan*, Hoàng C□m đã xác đ□nh con đ□□ng dân t□c: ph□i đ□ phòng ph□□ng B□c. Nh□ng h□n n□a th□ k□ qua, chúng ta v□n còn ch□a thoát kh□i cái nh□c nô l□ B□c ph□□ng:
Khóc trong lòng ghi nh□ H□n nam Quan.

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

H□n Nam Quan

B□i c□nh: Phi Khanh b□ b□t gi□i sang Tàu, Nguy□n Trãi bí m□t theo cũi cha, cùng ch□t. T□i □i Nam Quan, Phi Khanh bi□t, b□t con tr□ v□, tìm đ□□ng kh□i nghiã.*H□n Nam Quan*, Hoàng C□m vi□t năm 15 tu□i, đã đ□□c đ□a vào ch□□ng trình giáo d□c, ch□a bi□t rõ năm nào, nh□ng nh□ng ng□□i sinh kho□ng 1940 tr□ đi, đ□u thu□c lòng đo□n sau đây:

- Con yêu quý! Ch□ xuôi lòng m□m y□u

Gác tình riêng, v□ cánh tr□ v□ Nam!

Con v□ đi! T□n trung là t□n hi□u

Đem g□□m mài bóng nguy□t d□□i khăn tang

N□u tr□i mu□n cho n□□c ta tiêu di□t

Thì l□□i thù s□ úp xu□ng đ□u xanh

Không bao gi□! Không bao gi□ con ch□t

V□ ngay đi r□i chí to□i công thành!

Nghĩ đ□n cha m□t ph□□ng tr□i □m đ□m

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Thì nghi□n răng vung ki□m quét quân thù

Trãi con □i! T□□ng lai đ□y ánh sáng

Cha đ□ng đây trông su□t đ□□c nghìn thu.

□ *- Cha nói đ□n t□□ng lai đ□y ánh sáng*

Khi□n lòng con b□ng t□nh m□t c□n mê

Qu□ l□y cha, cha lên đ□□ng □m đ□m

R□i Nam Quan, theo gió con bay v□

- Ôi sung s□□ng, tr□i sao ch□a n□ t□t

V□ ngay đi ghi nh□ H□n Nam Quan

Bên Kim Lăng cho đ□n ngày nh□m m□t

Cha nguy□n c□u con l□y l□i giang san

Đo□n trên đây là bài h□c thu□c lòng th□i ti□u h□c. Nh□ng toàn th□ v□ k□ch th□ là tác ph□m "classique" c□a h□c sinh trung h□c. Nh□ng bu□i văn ngh□ t□t niên luôn luôn có màn trình di□n*H*

□*n Nam Quan*
. Trong tr□□ng n□ sinh, con gái gi□ trai "vào" vai Nguy□n Trãi, đeo râu dài đ□ "nh□p" Phi Khanh. Hoàng C□m đi vào lòng dân t□c nh□ th□. Tuy là tác ph□m đ□u tay nh□ng không h□ non n□t, đã có nh□ng câu th□ tiên tri:

Đây là □i đ□a đ□u n□□c Vi□t

Khóc trong lòng ghi nh□ H□n Nam Quan

15 tu□i, nh□c trang s□ oanh li□t:

"Đây Nam Quan, quân Nguyên r□i bi□n máu

Thoát r□ng x□□ng, t□i t□ kéo nhau v□"

15 tu□i, đe d□a quân Tàu:

H□i quân Minh! Sao không nhìn l□ch s□

Mà v□i vàng ng□o ngh□ xu□ng Nam ph□□ng?

15 tu□i, xác đ□nh lòng qu□t kh□i c□a dân t□c:

M□t ngày mai, khi Trãi này kh□i nghiã,

Kéo c□ lên, ph□t ph□i linh h□n cha

G□t n□□c m□t, nguy□n c□u cùng thiên đ□a

M□t ngày mai, con l□y l□i s□n hà.

Nh□ng b□n bán n□□c c□u vinh nào có nghe.

L□ch s□ muôn đ□i l□p l□i.

Hoàng C□m- Tuy□t Khanh- Vũ Hoàng Ch□□ng

Tháng 9/1945, Hoàng C□m, Hoàng Tích Chù, Hoàng Tích Linh (c□ hai là em ru□t Hoàng Tích Chu), Kim Lân, Tr□n Ho□t l□p ban k□ch Đông Ph□□ng, v□i Hoàng Tích Chù làm tr□□ng ban. M□c đích chính c□a Hoàng C□m là d□ng v□ *Ki□u Loan* nh□ng tìm g□n m□t năm, v□n ch□a "th□y" Ki□u Loan. Tháng 8/46, tìm đ□□c Tuy□t Khanh, b□t đ□u d□ng Ki□u Loan v□i Hoàng Tích Linh làm đ□o di□n; Tuy□t Khanh trong vai Ki□u Loan; Hoàng C□m vai Hi□u Úy; Kim Lân vai ông già, v.v...

□nh h□□ng Ki□u Loan trong gi□i văn ngh□ th□i □y khá rõ, Hoàng C□m k□ l□i:

"... Nguy□n Huy T□□ng, h□u nh□ không bu□i t□p nào là v□ng m□t anh. Anh còn theo dõi kh□ năng di□n xu□t c□a các b□n đ□ mong m□i sau này, sau v□ Ki□u Loan, anh có th□ d□a vào nh□ng năng l□c d□i dào □y mà đ□a v□ k□ch nói Vũ Nh□ Tô c□a anh lên sân kh□u. Có l□n anh nói v□i tôi: "Đ□□c ch□ Tuy□t Khanh này mà nh□n s□m vai Đan Thi□m cho mình thì th□t sung s□□ng và hoàn toàn yên tâm". Đ□n anh Nam Cao thì t□ ý thích v□ k□ch vì t□ t□□ng, n□i dung h□□ng thi□n,

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

ch□ng ác c□a nó (...) C□ nhà th□ Vũ Hoàng Ch□□ng không bi□t vì quá mê nàng Ki□u Loan c□a v□ k□ch hay mê ng□□i s□m vai Ki□u Loan mà t□ ngày đ□u đ□c v□, anh đã tr□ nên m□t khán gi□ quá siêng năng c□ đ□n khi Ki□u Loan ph□i "t□n c□" đi di□n □ m□y làng trong t□nh B□c Ninh. Ngày nào anh cũng đ□n t□ s□m, có khi nán l□i dùng c□m tr□a v□i di□n viên t□i nhà anh Chù. Còn hai anh L□u Quang Thu□n [cha L□u Quang Vũ], Trúc Đ□□ng [anh Nguy□n Bính] là hai k□ch tác gia m□y l□n đ□n xem t□p và ph□ng v□n (...) và chu□n b□ □n hành tr□n v□n k□ch th□ Ki□u Loan ngay trong năm 1946 " (L□n đ□n Ki□u Loan, Hoàng C□m văn xuôi, trang 54).

Vũ Hoàng Ch□□ng (x□ng là Hoàng), k□ l□i, ông bi□t Tuy□t Khanh là do ng□□i b□n Phan Kh□c Khoan r□ đi xem k□ch:

"- Hoàng □, ban k□ch Đông Ph□□ng c□a b□n Hoàng Tích Chù l□c l□□ng có v□ khá l□m (...) Tin đích xác đây này: T□i mai ban k□ch Đông Ph□□ng trình di□n t□i Thái Bình, và di□n li□n m□y t□i sau n□a. Ngay t□nh l□, Hoàng có đi v□i tôi sang bên đó không nào? (...) Đ□i v□i h□ Phan, ng□□i ta còn khách sáo ít nhi□u; ch□ đ□i v□i Hoàng thì, toàn ban đ□u thân m□t, coi nh□ "c□ nhân". Có l□ b□i ho□ sĩ Hoàng Tích Chù -em ru□t Hoàng Tích Chu- là ch□ th□ ngh□ c□a Hoàng chăng? Hay b□i tác gi□ quan tr□ng c□a ban k□ch là thi sĩ Hoàng C□m, ch□ thanh khí c□a Hoàng, t□ng đã g□p nhau □ xóm Ni□m bên Kinh B□c? (...)

T□i hôm đó di□n v□ k□ch th□ Lên Đ□□ng c□a Hoàng C□m. Ch□ có 4 vai - đ□u vai chính c□ !- Nh□ng đi□u đáng nói là m□t trong b□n vai □y đã do Tuy□t Khanh đóng. "Ng□□i đ□p" này, Hoàng đã t□ng chiêm ng□□ng trên màn b□c r□i -Phim Cánh đ□ng ma c□a ông b□n Đàm Quang Thi□n [Nguy□n Tuân có đóng]- và cũng ch□ng th□y gì đáng mê l□m. (...) Th□ mà -ai h□c đ□n ch□ ng□ !- C□n mê đã b□t đ□u chi□m đo□t Hoàng tr□n v□n, cách hai tu□n sau, đ□ kéo dài mãi, đ□n gi□ phút này cũng ch□a h□n nhoà tan đ□y (...)

"N□a đ□i s□□ng gió ngang tàng l□m

M□m, ch□ vì Khanh, m□t trái tim..."

Ôi, ch□ vì Khanh! Vì Khanh! Ch□c ch□n Khanh ng□c nhiên. Mà chính Hoàng l□i đã ng□c nhiên tr□□c h□t. Ng□c nhiên g□p hai l□n Khanh, g□p b□n l□n Hoàng C□m. Và g□p c□ m□t trăm l□n thiên h□ (...) Và hình nh□ sau chuy□n l□u di□n Thái Bình, m□i ng□□i đang s□a so□n t□p v□ Ki□u Loan c□a thi sĩ Hoàng C□m thì ph□i. (...) Th□t ra, Khanh còn đang b□n t□p Ki□u Loan, Hoàng

cũng đang b□n vi□t bài cho Th□ s□, ch□ng ai mu□n mua dây t□ bu□c mình. Ch□ c□t h□p th□c hoá m□i liên h□ c□a Hoàng và Khanh thôi. Đ□ng đ□ ai phá đám. Thí d□ nhà th□ Hoàng C□m (...) Khăng khít nh□ v□y mà r□i sau đêm m□□i chín tháng m□□i hai D□□ng l□ch [19/12/1946, ban k□ch Đông Ph□□ng r□i Hà N□i] Khanh và Hoàng kh□i s□ l□c nhau. L□c thôi ch□ ch□a m□t. Hoàng trên b□□c t□n c□ phiêu l□u t□i ph□ Xuân Tr□□ng, lòng nh□ Khanh càng n□i d□y. Ch□ng bi□t con ng□□i b□c m□nh kia đã ph□i tr□i qua nh□ng nh□p c□u đo□n tr□□ng nào thêm? Hi□n nay □ đâu: H□ng Yên, Ph□ L□ng Th□□ng hay B□c K□n?...

Khanh c□a Hoàng □i, l□a b□n ph□□ng

Khói lên ngùn ng□t chén tha h□□ng,

Nghe vang sóng r□□u ni□m ly tán

Ch□nh xót nòi th□ bu□i nhi□u nh□□ng" (...)

M□t đêm trăng, Th□ Lang [Đinh Hùng] d□n Khanh t□ Đ□ng Năm vào, cùng v□i Ki□u Liên [ch□c là Ki□u Loan, con gái Hoàng C□m, lúc đó ch□a đ□y tu□i]. M□i t□m xa nhau ch□a đ□n hai m□□i tháng mà khi tái ng□ nhìn nhau c□ ng□ ngáo nh□ trong m□ng □y thôi!

Khanh đã v□ trong l□a Túy h□□ng

Khoé thu l□ng gió tóc cài s□□ng (...)

Qua năm 1949, Hoàng d□i ch□ □ sang làng Duyên T□c (th□□ng g□i là làng Tu□c), r□i l□i chuy□n t□i huy□n Đông Quan (làng Tr□u). Nh□ng cách Đ□ng Năm v□n không xa. Và nh□ v□y, Khanh v□n g□n Hoàng. Vì Khanh đã ly khai h□n v□i ban k□ch Đông ph□□ng, không theo h□ đi lang thang l□u di□n vùng B□c n□a, mà v□ □ Thái Bình, s□ng đ□n chi□c nh□ m□t □n sĩ th□i lo□n (...) Đ□u năm 1950, Hoàng tr□ v□ Hà n□i, gi□a khi súng đ□n tràn t□i Liên khu ba, Đ□ng Năm b□ phá nát, ch□ng hi□u Khanh trôi d□t n□i nào!

(*Duyên th□ n□ k□ch*, Vũ Hoàng Ch□□ng, trong t□p h□i ký *Ta đã làm chi đ□i ta*, nxb H□i Nhà Văn in l□i 1993, b□ c□t nhi□u ch□□ng, đo□n, so v□i b□n in năm 1974 □ Sàigòn)

Theo Hoàng C□m, khi Tuy□t Khanh có mang 6 tháng, ph□i □ l□i *"an d□□ng trong m□t quân y vi□n □ huy□n H□u Lũng* ", trong khi ông ph□i ti□p t□c đi l□u di□n □ Vi□t B□c. Đ□u năm 1948, Tuy□t Khanh sinh con gái là Ki□u Loan. Nh□ng hai ng□□i m□t liên l□c. Sau này, t□i M□, Ki□u Loan d□ng l□i tác ph□m c□a cha và th□ vai chính.

Vũ Hoàng Ch□□ng g□p l□i Tuy□t Khanh gi□a năm 1950. Năm 1952, Ban k□ch Sông H□ng di□n v□ *Th□ng cu□i* c□a Vũ Hoàng Ch□□ng, ông m□i Tuy□t Khanh đóng vai H□ng Nga, nh□ng nàng t□ ch□i. " *T□ đó, Hoàng v□i Khanh ch□ng còn sánh vai nhau trong □o m□ng sân kh□u m□t l□n nào n□a. Hoàng cũng ch□ng còn d□ hào h□ng đ□ vi□t thêm m□t v□ k□ch th□ nào"* (bđd, trang 127).

Đo□n h□i ký trên đây cung c□p nhi□u thông tin v□ đ□i s□ng kháng chi□n, và có nh□ng chi ti□t đáng chú ý:

- S□ t□□ng kính gi□a Vũ Hoàng Ch□□ng và Hoàng C□m, Vũ Hoàng Ch□□ng vi□t:*"Hay b□i tác gi□ quan tr□ng c□a ban k□ch là thi sĩ Hoàng C□m, ch□ thanh khí c□a Hoàng, t□ng đã g□p nhau □ xóm Ni□m bên Kinh B□c?"*
. Nh□ng tài năng l□n th□□ng kính tr□ng nhau.

- Hai thi sĩ cùng yêu m□t ng□□i đ□p. Hoàng C□m có l□ quy□n rũ h□n, v□i gi□ng oanh vàng đ□t B□c, đã "đ□□c" Tuy□t Khanh. [Vũ Hoàng Ch□□ng lúc đó đã có v□ là Đinh Th□c Oanh, ch□ Đinh Hùng (t□ 1944) và Hoàng C□m cũng đã có v□, ba con, t□i quê nhà].

- Th□i □y, Vũ Hoàng Ch□□ng đã in *Th□ say* (1940), *Mây* (1943) và k□ch th□ *Tr□□ng Chi* (1944) g□m ba v□: Tr□□ng Chi, Vân Mu□i và H□ng Đi□p. Tr□□ng Chi hay h□n c□, nh□ng ch□a th□ sánh v□i *Ki□u Loan*
. Hoàng Ch□□ng n□ Hoàng C□m vì l□ đó. Đ□n năm 1951, Vũ Hoàng Ch□□ng m□i vi□t k□ch th□ *Tâm s□ k□ sang T□n*
(in năm 1961). Có th□ nói, n□u không có

Ki□u Loan
thì ch□a ch□c đã có
Tâm s□ k□ sang T□n
. Hai tác ph□m l□n. Vì ng□□i đ□p Tuy□t Khanh mà Hoàng Ch□□ng b□ k□ch th□. Hoàng C□m, vì cách m□ng ph□i treo c□ k□ch th□. Hai thi tài. Hai m□nh s□. Hai quy□t đ□nh bi đát.

Ki□u Loan

Ki□u Loan lênh đênh nh□ toàn b□ tác ph□m c□a Hoàng C□m.

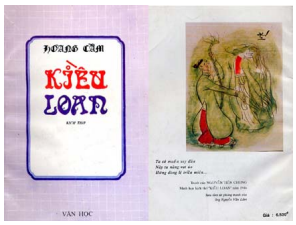

Bìa tác ph□m Ki□u Loan c□a Hoàng C□m

Kh□i th□o cu□i xuân 1942 đ□n gi□a năm 1943, đã t□m xong, Hoàng C□m đ□nh đ□a lên sân kh□u B□c Giang, nh□ng b□ viên chánh công s□ Pháp, th□o ti□ng Vi□t, ki□m duy□t b□. Đ□n cu□i năm 1943, ban k□ch Hà N□i c□a Chu Ng□c đ□nh dàn d□ng cũng b□ ki□m duy□t Pháp ch□n.

Luy□n t□p trong b□n tháng. Trình di□n trong b□n gi□. Sáng ngày 26/11/1946, t□i nhà Hát L□n Hà N□i. M□t bu□i duy nh□t, r□i b□ Tr□n Duy H□ng ra l□nh đình ch□. Đó là quy□t đ□nh sai l□m đ□u tiên c□a cách m□ng v□ Ki□u Loan. Hoàng C□m k□ l□i:

"Chúng tôi v□a h□ màn chót cho v□ di□n lúc 1gi□ 15 phút. Sau nh□ng tràng v□ tay kéo dài thì ông Tr□n Duy H□ng, Ch□ t□ch □y ban dân t□c gi□i phóng thành ph□ Hà N□i cho ng□□i ra m□i anh Chù, anh Linh và tôi lên tr□ s□ □y ban. Ông ra l□nh cho chúng tôi ph□i hoãn nh□ng đêm di□n đã đ□□c □y ban cho phép. Lý do: quân đ□i Pháp đã đánh H□i Phòng và càng ngày càng khiêu khích tr□ng tr□n Hà N□i. (...) Th□ là s□ ph□n v□ k□ch l□i lênh đênh. Tôi ng□m ngùi se s□ ngâm câu Ki□u;

Ph□n bèo bao qu□n n□□c sa

Lênh đênh đâu n□a cũng là lênh đênh..."

L□n th□ nhì, trong kháng chi□n, Hoàng C□m đ□nh trình di□n Ki□u Loan trong ngày khai m□c Đ□i h□i Văn hóa Toàn qu□c:

"Tôi đ□a đ□n đ□n t□n tay anh Nguy□n Đình Thi, lúc đó đang là T□ng th□ ký H□i Văn hoá c□u qu□c, đ□n kèm theo k□ch Ki□u Loan. R□i tôi h□i h□p ch□ đ□i...

V□i tôi h□i □y cách m□ng nh□ m□t ng□□i kh□ng l□ mà tôi thì bé b□ng xa l□ quá. Cái uy th□ c□a cách m□ng tôi không th□y rõ l□m □ nh□ng ng□□i nh□ các anh Nguy□n Huy T□□ng, Nam Cao, Kim Lân, Nguyên H□ng, nh□ng l□i th□y n□i b□t h□n lên □ anh Nguy□n Đình Thi. Ng□i tr□□c m□t anh, bên cái bàn gi□y l□ng l□y có đ□ c□ máy đi□n thoi và hai ch□ng sách dày, bìa c□ng in n□i ch□ vàng ch□ b□c: Các Mác v□i v□n đ□ văn hoá, T□ b□n lu□n, Ch□ng Du-ring...tôi hoa c□ m□t và c□m th□y mình là con chim chích vào r□ng..

Không khí cu□c g□p m□t b□ng tr□ nên nghiêm trang và l□i m□ đ□u câu chuy□n c□a anh Thi l□i càng làm cho nó thêm l□nh nh□t, căng th□ng:

- Tôi đã nh□n đ□□c v□ k□ch c□a anh. C□ lá đ□n n□a. Anh Nguy□n Huy T□□ng và anh Nguyên H□ng đã gi□i thi□u Ki□u Loan v□i tôi. Tôi cũng đã đ□c qua...

V□a nói, anh Thi v□a rút □ cái c□p da đen bóng t□p b□n th□o v□ k□ch đánh máy c□a tôi. Anh trao nó cho tôi v□i m□t nh□ch mép c□□i mà cho đ□n nay tôi v□n không sao hi□u đ□□c, nh□t là câu nói ngay sau cái c□□i n□a mi□ng □y:

- R□ng hay thì th□t là hay!

Hai ti□ng cu□i câu đay xu□ng, tôi nghe nh□ có v□ v□a gi□u c□t v□a h□ng h□. Và anh Thi cũng ch□ nói có th□. Không h□n n□a l□i. R□i anh thu d□n s□ sách, nh□ có ý b□o tôi "V□ đi!". Cũng đ□ cho anh lính m□i làng văn bi□t r□ng m□i gi□ m□i phút v□i anh Thi là vàng ng□c đ□y! "

(Hoàng C□m, Nguy□n Đình Thi trong tôi - Nguy□n Đình Thi ngoài tôi, T□ li□u Talawas)

Cũng Nguy□n Đình Thi đó, sau này nài n□ Hoàng C□m (trách nhi□m nhà xu□t b□n Văn Ngh□), in dùm t□p th□, th□ không v□n s□a thành có v□n theo l□nh T□ H□u. Th□ m□i bi□t quy□n l□c tha hoá con ng□□i đ□n m□c nào.

Tháng 12/46 Hoàng C□m cùng ban k□ch r□i Hà N□i, đi l□u di□n □ B□c Ninh, B□c Giang, S□n Tây, Thái Bình. *Ki□u Loan* ph□i t□m di□n □ cách đình làng vùng B□c Ninh, nh□ng đ□n ngày 19/12/46 chi□n tranh bùng n□, ban k□ch Ph□□ng Đông ph□i gi□i tán. K□ch b□n *Ki□u Loan*, b□ th□t l□c trong nh□ng năm kháng chi□n. B□n chính đ□ in, do L□u Quang Thu□n gi□, khi Pháp nh□y dù B□c C□n, ph□i ném b□n th□o c□a các văn ngh□ sĩ xu□ng h□ Ba B□, trong đó có *Ki□u Loan*, mãi đ□n năm 1970, nh□ m□t s□ b□n cũ còn gi□ đ□□c b□n đánh máy, Hoàng C□m k□t h□p, "trùng tu" l□i b□n th□o năm 1946. Và đ□n 1992, m□i đ□□c xu□t b□n, sau khi sáng tác đúng 50 năm.

Ki□u Loan chính là hoá thân c□a Hoàng C□m. Nh□ng ngh□ sĩ l□n th□□ng t□o nh□ng tình hu□ng có tính cách tiên tri. *Ki□u Loan*, sáng tác năm 1942, lúc Hoàng C□m m□i 20 tu□i đã n□i ti□ng, tr□□c m□t "t□□ng lai sáng l□n" nh□ th□, t□i sao l□i nghĩ đ□n m□t nhân v□t bi th□m nh□ Ki□u Loan? D□□ng nh□ *Ki□u Loan* đã "v□n" vào s□ ph□n Hoàng C□m nh□ m□t th□c t□i đ□n đau mà ng□□i ngh□ sĩ không tránh kh□i, trong cu□c đ□i đ□i c□a đ□t n□□c.

S□ lênh đênh c□a Ki□u Loan trong th□i Pháp thu□c và d□□i th□i cách m□ng, không vì tình c□, mà vì n□i dung tác ph□m:

Ki□u Loan, con gái m□t c□u th□n Tây S□n, đi tìm ch□ng là Vũ Văn Gi□i. M□□i năm tr□□c, theo l□i khuyên c□a nàng, Vũ lên đ□□ng giúp Quang To□n, sau khi Quang Trung băng hà. T□i Ph□□ng Hoàng Trung Đô, Vũ nghe tin Bùi Đ□c Tuyên chuyên quy□n làm b□y, ng□ theo Nguy□n Ánh, tr□ thành Vũ t□□ng quân, tàn b□o càn quét nh□ng ng□□i dân ch□ng l□i nhà Nguy□n. Ki□u Loan gi□

điên đ□n Phú Xuân, t□i đây, nàng g□p ông già, th□y cũ c□a Vũ. Ki□u Loan làm huyên náo c□a thành, c□ tình đ□ b□ b□t vào dinh, nhìn l□i ng□□i x□a. Ki□u Loan và ông thày b□ giam trong ng□c. Ki□u Loan u□ng thu□c đ□c t□ v□n cùng v□i ông già. Tr□□c khi ch□t, nàng chém ng□□i ch□ng ph□n b□i.

Ki□u Loan là m□t bi hùng ca bao quát l□ch s□ dân t□c, dõi vào nh□ng m□c chính: Nam B□c phân tranh. Nguy□n Ánh c□u vi□n Pháp đ□ tiêu di□t Tây S□n. Gia Long th□ng tr□n tr□ thành đ□c tài chuyên ch□, tiêu di□t nh□ng khuynh h□□ng đ□i l□p.

M□t n□i dung nh□ v□y, t□t nhiên, không ch□ th□c dân Pháp căm gi□n:

"Vì chính s□ b□o tàn Ôi! N□□c m□t

Bao nhiêu l□n r□ xu□ng nh□ng h□n oan?

Chính s□ gì đi c□u vi□n ngo□i bang

V□ tàn sát nh□ng ng□□i dân vô t□i"

Mà t□t c□ nh□ng k□ c□u vi□n n□□c ngoài đ□ v□ng quy□n ch□p chính cũng ph□i h□ mình.

M□t tri□u đình v□a "th□ng nh□t s□n hà", nh□ng l□nh đ□u phát ra là l□nh c□m:

... Vua c□m đèn c□m l□a

C□m dân gian đi l□i □ kinh thành

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

L□nh th□ nhì là c□m hát:

Vua có l□nh b□t nh□ng ng□□i hát nh□m

Đ□u s□ bêu s□□ng gió n□p hoàng thành

Nh□ng Ki□u Loan, giai nhân tuy□t s□c, nào có s□ gì, nàng xu□t hi□n nh□ m□t ng□□i điên, nàng c□ hát nh□ng l□i ph□n bi□n:

Ch□ bu□n ch□ hát vang l□ng

C□ cây sa l□ núi r□ng ng□n ng□

Ki□u Loan, là v□ k□ch th□ hay nh□t c□a Hoàng C□m, c□a th□i ti□n chi□n. M□□i năm sau, Tâm s□ k□ sang T□n v□i bút pháp bay b□ng c□a Vũ Hoàng Ch□□ng m□i có th□ k□ v□ Ki□u Loan.

Ki□u Loan nói lên chí khí b□t khu□t c□a Hoàng C□m trong thi ca, tiên tri đ□nh m□nh đ□t n□□c:

V□ cu□c c□i cách ru□ng đ□t:

Thà gi□t oan trăm m□ng l□□ng dân

H□n đ□ thoát m□t tên ph□n ngh□ch

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

V□ phong trào Nhân Văn Giai Ph□m:

Mà tr□□c m□t, cu□c xoay v□n th□i th□

G□t ra ngoài h□u h□t b□c tài danh

B□n h□ nho nhan nh□n kh□p tri□u đình

N□i tù ng□c ch□t đ□y ng□□i nghiã khí

G□ m□c, thép cùn múa tay trong b□

Lau s□y nghêng ngang làm c□t tr□ giang s□n

V□ c□nh chi□n tranh c□t nh□c t□□ng tàn:

M□t n□□c nh□ mà phân chia Nam B□c

Xâu xé nhau vì hai ch□ l□i danh

Tam v□□ng, ngũ đ□, c□□p d□t phá thành

M□y trăm năm nghe dân tình xao xao xác

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Thay cái đ□o làm ng□□i b□ng giáo mác

Y□n □m l□u cao... x□□ng máu chan hòa

V□ □o m□ng chi□n th□ng:

C□ nêu cao chi□n th□ng nhu□m chiêu d□□ng

Mà rút l□i cũng ch□ là gi□c m□ng.

V□i nh□ng câu th□ l□nh ng□□i:

Chí l□n t□ x□a chôn ch□t đ□t

Riêng đàn đom đóm l□i thênh thang

B□n "đom đóm" Hoàng C□m đã th□y t□ tu□i hai m□□i, sau này s□ s□ ng□p tr□i đ□t B□c. Các "chí l□n" đã và hi□n còn đang b□ chôn vùi trong ng□c t□i.

Nh□ng Hoàng C□m luôn luôn có l□i chót:

Làm m□t nhân tâm thì mi□u l□n t□□ng to

Dân đ□p dí xu□ng bùn là h□t chuy□n

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Vi□n khách

V□ ti□u s□ Hoàng C□m, Hoàng Văn Chí có nh□ng chi ti□t chính xác:

"Ngay t□ khi còn h□c l□p Đ□ T□, ông đã d□ch cu□n Graziella c□a Lamartine sang ti□ng Vi□t, l□y nhan đ□ là H□n ngày xanh. Ông d□□c nhi□u ng□□i yêu chu□ng t□ ngày □y. Ti□p theo, ông d□ch cu□n M□t nghìn m□t đêm l□, đăng trong T□p chí Tân Dân.

□ Hoàng C□m cũng có vi□t m□t cu□n ti□u thuy□t đ□u tay nhan đ□ là Thoi m□ng, nh□ng ngh□ thu□t chính c□a Hoàng C□m là vi□t k□ch th□. Cho đ□n ngày nay Hoàng C□m gi□ đ□a v□ cao nh□t trong văn h□c Vi□t Nam v□ ngành k□ch th□, vì nh□ng v□ k□ch sau đây:

"Vi□n khách", t□ m□t câu chuy□n v□ đ□i H□ Quý Ly, đăng trong Ti□u Thuy□t th□ b□y, v□i bút hi□u là Hoa Thu. "Ki□u Loan", t□ m□t câu chuy□n đ□i Tây S□n. "Lên đ□□ng" nói v□ thanh niên th□i Nh□t chi□m đóng." (Hoàng Văn Chí, Trăm hoa đua n□ trên đ□t B□c, trang 235)

Hoàng Văn Chí, cùng th□i v□i Hoàng C□m -là ch□ng nhân đáng tin c□y v□ m□t giai đo□n l□ch s□ mà nhi□u đi□u v□n còn chìm trong bóng t□i- xác đ□nh k□ch th□ Vi□n khách là c□a Hoàng C□m. T□i sao? Vi□c này ch□ng th□ vô c□.

Trong cu□n *Hoàng C□m tác ph□m th□* (L□i Nguyên Ân s□u t□m v□i s□ ki□m ch□ng c□a Hoàng C□m), ph□n ti□u s□ và tác ph□m không th□y nói đ□n *Vi□n Khách*, các cu□n sách khác cũng v□y. Trong m□t bài đăng trên báo Văn Ngh□, Hoàng C□m "đính chính" *Vi□n Khách* không ph□i c□a ông:

"Thì ra tác gi□ k□ch th□ Vi□n Khách l□i chính là ng□□i yêu c□a Hoa Thu. Vì m□t l□ riêng, tác gi□ l□y bút hi□u c□a ng□□i tình, Hoa Thu, ký d□□i tác ph□m c□a mình, còn tên th□t c□a Hoa Thu là Đ□ng Th□ Đ□c Hoan, năm nay 69 tu□i, hi□n □ bang Washington, M□. Trong th□, sau nh□ng tâm s□ bu□n phi□n, bà Hoan có yêu c□u tôi đính chính cho r□ng: Hoàng C□m không ph□i là tác gi□

k□ch th□ Vi□n Khách"(Văn Ngh□ s□ 49, tháng 10/1993)

M□t "đính chính" đ□u Ngô mình S□, b□i n□u cái ông nào đó, l□y tác ph□m c□a ng□□i tình là bà Đ□ng Th□ Đ□c Hoan, r□i ký tên Hoa Thu (bút hi□u c□a bà Hoan), thì chính "ông Hoa Thu gi□" đó, ph□i vi□t bài đính chính, ch□ đâu c□n Hoàng C□m? B□i Hoàng C□m có bao gi□ chính th□c nh□n mình là tác gi□ *Vi□n Khách* đâu? V□y nh□ng dòng "đính chính" này, ch□ đ□ "che m□t th□ gian".

Trong Hoàng C□m văn xuôi, có bài "*Sau gi□ vi□n khách đi*" vi□t tháng 8/1995 r□t đáng l□u ý, bài này vi□t cho nh□ng ng□□i làm văn h□c. Đ□c k□ s□ th□y
Vi□n Khách
đúng là tác ph□m c□a Hoàng C□m nh□ Hoàng Văn Chí đã xác nh□n. Hoàng C□m gi□i thích v□ ni□m đam mê k□ch th□, v□ cái "lu□t" ph□i ch□n b□i c□nh l□ch s□ x□a đ□ nói chuy□n th□i nay, nh□ trong
H□n Nam Quan
, Ki□u Loan, Lên đ□□ng:

"V□y thì năm 1943, m□t tác gi□ vi□t k□ch th□ "Vi□n khách" cũng không th□ thoát kh□i cái l□ lu□t ng□t ngèo □y: Hoa Thu v□n đang c□m xúc v□i bi k□ch tình yêu trong th□i đ□i mình, v□n ph□i tr□n v□ dĩ vãng xa xôi c□a l□ch s□ dân t□c, m□□n chuy□n sáu b□y trăm năm đ□ nói cái bây gi□. N□□c l□n ăn hi□p n□□c nh□, mà ngày nay trong m□t n□□c nh□, ng□□i ta c□ tranh bá đ□ v□□ng khi□n con ng□□i c□ ph□i ch□u nh□ng bi k□ch tàn kh□c (...) Hoa Thu vi□t Vi□n khách vào năm chi□n tranh th□ gi□i đã lên đ□n đ□nh cao c□a ch□t chóc tàn phá (1943)(...) ch□ ti□c là trong kho□ng th□i gian th□ chi□n □y, Vi□n khách không có d□p ra m□t công chúng. Vi□n khách còn □ vi□n ph□□ng hay còn đang vi□n v□ng đi□u gì?(...) Mãi đ□n 1949 (...) k□ch th□ Vi□n khách m□i đ□□c đăng t□i trên t□p chí Ti□u thuy□t Th□ B□y r□i l□i ph□i đ□i đ□n 1951, m□i d□□c trình di□n hai đêm trên sân kh□u Nhà Hát L□n Hà N□i do đ□o di□n Phan T□i dàn d□ng".(Hoàng C□m văn xuôi, trang 44-46).

T□i sao Hoàng C□m l□i bi□t rõ "tâm s□ tác gi□" đ□n th□", n□u Hoa Thu không ph□i là Hoàng C□m? Nh□ng t□i sao Hoàng C□m l□i không th□ nhìn nh□n tác ph□m c□a mình?

- Tr□□c h□t, câu: *Vi□n khách* còn □ vi□n ph□□ng hay còn đang có vi□n v□ng đi□u gì? Ch□ vào Hoàng C□m ch□ không ai khác: Hoàng C□m lúc □y đang □ chi□n khu (vi□n ph□□ng), và còn đang vi□n v□ng vào cu□c cách m□ng. Năm 1949, *Vi□n khách* đ□□c đăng trên Ti□u thuy□t Th□ b□y, t□i Hà N□i (trong thành, t□c là vùng đ□ch). Đ□n năm 1951, Vi□n

khách đ□□c Vũ Kh□c Khoan và Phan T□i dàn d□ng □ nhà Hát L□n. Lúc đó Hoàng C□m v□n còn đang □ chi□n khu, ch□ng th□ đ□ tên th□t trên m□t tác ph□m in và trình di□n trong vùng "đ□ch". R□i sau 1954, Vũ Kh□c Khoan di c□ vào Nam, tr□ thành k□ch tác gia hàng đ□u c□a mi□n Nam v□i v□

Thành Cát T□ Hãn

. Phan T□i □ l□i, ho□t đ□ng trong phong trào NVGP.

- Lý do cu□i và cũng là lý do chính: *Vi□n khách*, cùng ch□ đ□ "Đau kh□ - Oan trái - N□□c m□t" v□i Ki□u Loan, cùng vi□t v□ thân ph□n d□p vùi c□a m□t trang giai nhân tuy□t s□c: H□ Thiên H□□ng. Nh□ng nhân v□t chính l□i là cành vàng lá ng□c th□i nhà H□. Đó là lý do chính, khi□n Hoàng C□m ph□i t□ b□ *Vi□n khách*, b□i t□t c□ nh□ng gì liên quan đ□n "nhà H□", "h□ H□", "tri□u H□", trong b□i c□nh tranh bá đ□ v□□ng, đ□u ph□m húy, đ□u nguy hi□m cho chính tác gi□, t□ 1945 đ□n ngày nay.

Hoàng C□m - Ph□m Duy, Vi□t B□c 1947-1948

Giai đo□n 1947- 1948 là giai đo□n kh□i đ□u và cũng là giai đo□n quy□t đ□nh c□a cu□c kháng chi□n ch□ng Pháp. Th□i đi□m mà h□u nh□ toàn th□ văn ngh□ sĩ còn t□□ng đ□i đ□□c t□ do sáng tác, h□ hoàn toàn tin t□□ng vào cu□c kháng chi□n, d□□i s□ lãnh đ□o c□a Vi□t Minh. Nh□ng tác ph□m l□n c□a văn nghê kháng chi□n đ□u xu□t hi□n trong th□i đi□m này.

N□u không có các tác ph□m l□n □y và n□u không có s□ tuyên truy□n m□nh m□ □y, thì di□n m□o cu□c kháng chi□n ch□ng Pháp có th□ thay đ□i. Cho nên, ngày nay, chúng ta c□n ph□i đ□nh v□ l□i nh□ng tác gi□ nào đã th□c s□ đóng góp vào n□n văn ngh□ kháng chi□n, nh□ng tác gi□ nào ch□ có h□ danh.

Hoàng C□m vi□t:

"M□t ngày gi□a năm 1947- tôi và v□ tôi Tuy□t Khanh (...) đã xông lên m□t vùng r□ng núi đang r□t xa l□ v□i mình, nh□p luôn vào V□ Qu□c Đoàn chi□n khu 12, r□i mày mò, tìm b□n, thành l□p ngay m□t đ□i văn ngh□ tuyên truy□n, có th□ g□i là đ□i Văn công đ□u tiên c□a quân đ□i, g□m m□□i anh ch□ em (...) đ□n v□i t□ng trung đ□i, đ□i đ□i V□ qu□c quân, dân quân, du kích kh□p b□n t□nh B□c Ninh, B□c Giang, H□i Ninh, L□ng S□n đ□ bi□u di□n đ□ lo□i k□ch ng□n, k□ch nói, k□ch c□□ng, ngâm th□, hát t□p ca, đ□n ca, múa vài ba đi□u dân dã h□c đ□□c c□a đ□ng bào mi□n xuôi, mi□n

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

ng□□c (...) N□a đêm nay ti□u đ□i A đi ph□c kích □? Trung đ□i C đi qu□y r□i đ□ch □? Ch□p t□i h□ v□n đ□□c nghe gi□ng ngâm th□ sang s□ng...

Đêm liên hoan, b□n □i, đêm liên hoan

Đ□u nh□p nhô nh□ sóng b□ ngang tàng

Ta mu□n thét cho v□ tung l□ng ng□c

Vì say s□a tình thân thi□t V□ qu□c đoàn (Đêm liên hoan, th□ H.C)

Nhi□u khi h□ l□i "đ□ng ca" luôn theo đ□i văn ngh□:

Đ□□ng ta ta c□ đi

Nhà ta ta c□ xây

Ru□ng ta ta c□ c□y

Đ□i ngày...

Say s□a, h□ còn v□ tay theo đi□u hát:

Ngày mai ta ti□n lên

Di□t tan quân Pháp kia

C□□i vui ta hát câu t□ do... (Nh□c tu□i xanh, P.D)

Vào m□t bu□i chi□u cu□i thu 1947. Trên đ□□ng đê sông máng đi t□ đ□p Takun (ti□ng Pháp đ□t thay Vi□t ng□ : tên g□i là đ□p Thác Hu□ng) có ba ng□□i, 1 quàng ghi ta, 1 đeo accordéon, 1 đeo clarinette, ng□ ngác h□i thăm ch□ đóng quân c□a Đ□i văn ngh□ tuyên truy□n khu 12. Đó là anh P.D, Ng□c Bích và Ng□c Hi□n, đang tìm v□ v□i đ□i văn ngh□ c□a Hoàng C□m sau khi đoàn k□ch Chi□n th□ng c□a các anh gi□i th□ (...) T□ cu□i năm 1947 □y các anh đã thành cô-panh (b□n chia nhau t□ng m□u bánh mì) c□a tôi (...) Riêng P.D, trong kho□ng 13 tháng sát cánh bên nhau tôi c□n ph□i nói thêm r□ng có anh trong đ□n v□, ng□□i tôi nh□ m□c thêm cánh (...) Tôi th□□ng chi□u ý P.D, vì bi□t h□ c□ xê d□ch luôn, có c□nh đ□p l□ m□t, có nh□ng cô gái xinh t□□i thì th□ nào P.D cũng b□t ra đ□□c nh□ng giai đi□u say mê, tr□ tình, m□c d□u đ□ tài nhi□u bài ca n□i ti□ng c□a anh không ph□i là chuy□n tình nam n□. (...) Tôi c□ chuy□n quân liên miên... nay v□a bi□u di□n □ Nhã Nam, mai đã sang B□ H□ (...) Sáng ra l□i xu□t quân- PD mê man đi, v□a đi v□a l□m nh□m th□m thì sáng tác thì ch□t đ□n khi b□t đ□□c m□t giai đi□u đ□p, tha thi□t, là anh ng□i ngay xu□ng t□ng đá bên đ□□ng, l□y bút gi□y ra ghi. N□u ch□ qua đ□□c m□t đo□n đ□□ng mà xong đ□□c m□t bài, anh l□p t□c kêu tôi và các b□n d□ng l□i, túm t□m trên v□ c□, nghe anh hát.

Đ□□ng L□ng S□n âm u (ù u)

Gi□ bình minh êm ru (ù u)

V□ng nghe ti□ng súng trong s□□ng mù

Đ□□ng Th□t Khê bao la (à a)

R□ng núi ta xông pha (à a) (...)

C□ nh□ v□y, toàn đ□i, đ□c bi□t là PD đã truy□n cho tôi s□c m□nh d□o dai đ□ v□a đi v□a sáng tác.

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Ghi ngay thành th□ ho□c ch□ đ□ k□ch ng□n nh□ng c□m xúc, nh□ng ý t□ b□t ch□t loé lên trong tôi. Sáng tác đ□n đâu bi□u di□n luôn đ□n đ□y (...) Ch□ trong vòng ch□a đ□y 12 tháng, PD đã liên t□c sáng tác hàng ch□c ca khúc, có nhi□u bài ch□ hát đôi ba l□n, b□ đ□i đã thu□c lòng (...) Gì ch□ v□ cái công vi□c đi sâu đi sát vào đ□i s□ng chi□n sĩ này thì PD hăng hái, sôi n□i nhi□t tình s□ m□t (...) □ nh□ng tác ph□m c□a anh h□i đ□u kháng chi□n, tôi ít th□y cái da di□t, th□m thi□t đ□n kh□c kho□i nh□ m□t vài ca khúc c□a Nguy□n Xuân Khoát, Văn Cao... Nh□ng qu□ th□t PD là ng□□i vi□t ca khúc đ□□c h□u h□t các chi□n sĩ b□ đ□i, cán b□ và thanh niên nam n□ kh□p Vi□t B□c lúc b□y gi□ yêu m□n nh□t, nh□c nh□ nhi□u nh□t, v□□t xa các nh□c sĩ n□i ti□ng cùng th□i" (Đ□□ng ta ta c□ đi, Hoàng C□m văn xuôi, trang 151-161).

Xin nh□c l□i, trong năm 1947, Ph□m Duy đã sáng tác h□n 20 ca khúc: *Nh□c Tu□i Xanh* (Phú Th□), *V□ đ□ng hoang* (Phú Th□), *Đ□□ng v□ quê* (B□c giang) *Thanh niên ca, Thanh niên quy□t chi□n* (Yên bái), *Kh□i hành* (Tuyên Quang), *Thi□u sinh quân, Dân quân du kích, Ng□n trào quay súng* (B□c Giang), *Vi□t B□c, Đ□□ng L□ng S□n* (L□ng S□n), *Nh□ ng□□i th□□ng binh* (Vĩnh Yên), *D□n dò* (B□c Giang), *Ru co* n (Thái Nguyên), *Mùa đông chi□n sĩ* (Thái Nguyên), *Nh□ ng□□i ra đi* (Thái Nguyên), *Bên ni bên tê* (Tuyên Quang), *Ti□ng hát trên sông Lô* (Tuyên Quang), *N□□ng chi□u* (L□ng S□n), Bên c□u biên gi□i (Lào Kai)...

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Sau khi chia tay v□i Hoàng C□m năm 1948, tr□ xu□ng Bình Tr□ Thiên, Ph□m Duy sáng tác ba tác ph□m hay nh□t c□a ông th□i kháng chi□n: *Quê nghèo* (Qu□ng Bình 1948), *Bà m□ Gio Linh* (Gio Linh, 1948),
V□ mi□n trung
(Đ□i L□□c 1948)...

Theo nh□ng dòng Hoàng C□m và Ph□m Duy vi□t v□ nhau, có th□ hi□u tâm h□n dân ca quan h□ c□a Hoàng C□m đã □nh h□□ng ít nhi□u đ□n sáng tác c□a Ph□m Duy trong kháng chi□n.

Ph□m Duy vi□t: *"Cu□i năm 1947 đó, tôi và Ng□c Bích t□ t□nh l□ b□ tiêu h□y hoàn toàn là Thái Nguyên đi b□ qua B□c Giang, tìm v□ làng Lan Gi□i thu□c khu Nhã Nam, Yên Th□ (...)
Tôi và Ng□c Bích vác ba lô đi tìm B□ Ch□ Huy c□a Khu XII. □ đó, tôi g□p Hoàng C□m. Nó đang chu□n b□ thành l□p m□t đ□i văn ngh□ cho chi□n khu này cùng v□i nhà vi□t k□ch Hoàng Tích Linh, di□n viên Trúc Lâm và v□ ch□ng Văn Chung (...) Tôi và Ng□c Bích nh□p ngay vào cái đ□i văn ngh□ ch□ có v□n v□n b□y, tám ng□□i đó đ□ t□ B□ Ch□ Huy, chúng tôi đi l□u di□n □ nh□ng n□i có V□ Qu□c Đoàn đóng quân trong ba t□nh B□c Giang, Cao B□ng, L□ng S□n.
G□p Hoàng C□m, tôi yêu nó ngay. Nó b□ng tu□i tôi.* [Ph□m Duy sinh ngày 5/10/1921- Hoàng C□m 22/2/1922]. *Trong khi tôi thích đùa r□n thì nó gi□ng nh□ m□t ông đ□ non, lúc nào cũng ng□i hút thu□c lào, rung đùi, tr□m ngâm. Nó đang s□ng chung v□i Tuy□t Khanh (...*
)

Đi theo Hoàng C□m ra vùng kháng chi□n, Tuy□t Khanh, mà lúc đó Hoàng C□m cũng đ□i luôn tên là Ki□u Loan, đang có thai và b□t bu□c ph□i □ l□i vùng trung du đ□ Hoàng C□m và chúng tôi lên đ□□ng đi l□u di□n. Trong b□a c□m d□m b□c đ□ chia tay nhau gi□a hai v□ ch□ng Hoàng C□m t□i Ph□ N□ (B□c Giang), tôi còn nh□ c□nh Hoàng C□m ng□i rung đùi ngâm th□ bên c□nh ng□□i v□ mà r□i đây nó s□ không bao gi□ g□p l□i n□a, gi□ng ngâm bu□n r□□i r□□i... (Ph□m Duy, H□i ký Th□i Cách m□ng Kháng chi□n, trang 126-128, Ph□m Duy C□□ng, Cali, 1989)

Đêm Liên Hoan, Tâm s□ đêm giao th□a, Bên kia sông Đu□ng

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Hình bìa tác ph□m Bên kia sông Đu□ng c□a Hoàng C□m, vi□t năm 1948, đ□

năm 1993.

Ph□m Duy vi□t:

"Trong k□ l□u di□n □ mi□n Cao-B□c-L□ng này, tôi so□n thêm đ□□c nhi□u bài dân ca khác trong đó có bài N□□ng Chi□u (...) Vào lúc này, Hoàng C□m v□n còn nuôi m□ng xây d□ng m□t sân kh□u k□ch th□ sau khi v□ Ki□u Loan đã không có may m□n đ□□c s□ng trong công chúng. Nó r□t mu□n d□ng nh□ng v□ k□ch th□ trong kháng chi□n nh□ng v□i m□t đ□i văn ngh□ ít ng□□i và v□i đ□i t□□ng chính là V□ Qu□c Quân, bây gi□ nó ch□ có th□ so□n nh□ng bài th□ cho m□t ho□c hai ng□□i ngâm trên m□t th□ sân kh□u ngoài tr□i mà thôi. Bài th□ Đêm Liên Hoan [sáng tác tháng 10/1947] đ□□c vi□t ra ngay trong nh□ng ngày đ□u đi công tác. Hoàng C□m và tôi di□n ngâm bài này r□t nhi□u l□n tr□□c hàng trăm, hàng ngàn V□ Qu□c Quân:

Đêm liên hoan đ□u nh□p nhô nh□ sóng b□ ngang tàng.

Ta mu□n thét cho v□ tung l□ng ng□c

Vì say s□a tình thân thi□t V□ Qu□c Đoàn.

Bi□t bao nhiêu V□ Qu□c Quân "lao đ□u vào gi□c" sau khi nghe nh□ng l□i th□ đ□y hào khí và thân thi□t này:

Trong ti□u đ□i c□a anh

Nh□ng ai còn ai m□t?

Không ai còn, ai m□t

Ai cũng ch□t mà thôi.

Ng□□i sau k□ tr□□c lao vào gi□c

Gi□ v□ng nghìn thu m□t gi□ng nòi

Dù ta th□t nát s□□ng r□i

Cái còn vĩnh vi□n là ng□□i Vi□t Nam...

Ngoài bài thơ Đêm Liên Hoan so□n cho riêng t□p th□ chi□n sĩ, Hoàng C□m- cũng nh□ tôi lúc đó- r□t quan tâm t□i ng□□i dân th□□ng. Lúc đó tôi cũng đã đ□a vào lo□i dân ca kháng chi□n c□a tôi nh□ng hình □nh anh th□□ng binh, ng□□i m□ già, ng□□i v□ hi□n, đàn tr□ nh□... nhi□u h□n là hình □nh V□ Qu□c Quân. Hoàng C□m, qua bài Bên Kia Sông Đu□ng [sáng tác tháng 4/1948], cũng đ□a ra m□t cách tuy□t v□i nh□ng hình □nh cô hàng xén răng đen, môi c□n ch□ qu□t tr□u, c□ già ph□ ph□ tóc tr□ng, em bé x□t xo□t qu□n nâu... Nh□ng nhân v□t đó l□i càng n□i b□t h□n lên khi đ□□c đ□t vào khung c□nh tuy□t v□i c□a mi□n Kinh B□c hi□n hách đó. Ai mà không mu□n chi□n đ□u đ□ gìn gi□ c□nh v□t và nh□ng con ng□□i thân yêu đó? Nh□ng bài thơ kháng chi□n nh□ v□y đã đ□□c Hoàng C□m và tôi di□n ngâm trong r□ng sâu, trên đ□i cao hay trong nh□ng hang đá d□□i ánh đu□c b□p bùng, có khi ch□ cách m□t đ□n đ□ch ch□ng vài ba cây s□.

Vào kho□ng đ□u năm d□□ng l□ch 1948 t□c là s□p s□a t□i T□t âm l□ch, trong chi□n d□ch thi đua

l□p chi□n công, Hoàng C□m sáng tác thêm m□t bài th□ nhan đ□ Tâm S□ Đêm Giao Th□a mà tôi cho là tuy□t v□i. Hoàng C□m đ□a ra hình □nh m□t ng□□i lính gi□ n□□c, đang đ□ng gác trong m□t khu r□ng v□ng, gi□a đêm giao th□a:

Đêm nay h□t m□t năm

Ph□i gác t□i giao th□a

Quê h□□ng ch□ng rét l□m

L□t ph□t m□y hàng m□a...

Anh V□ Qu□c Quân này có m□t ng□□i v□ v□a sinh n□ đ□□c m□t m□n con. - Hoàng C□m đ□a ra hình □nh c□a ng□□i v□ lính vì liên t□□ng t□i v□ mình - Ng□□i v□ lính đang ph□i s□ng l□n h□i v□i m□t quán hàng trong m□t phiên ch□ nh□, quán v□ng khách, ng□□i thi□u ph□ thi□u ăn, không đ□ s□a cho con bú. Vì đêm nay là đêm giao th□a và theo thông l□, dù trong hoàn c□nh chi□n tranh, ng□□i lính biên thùy (cũng nh□ chàng thi sĩ) cũng mu□n có m□t cái quà gì đ□ g□i v□ h□u ph□□ng cho v□ con nghèo đói. Nh□ng chi□n sĩ Vi□t Nam nghèo l□m cho nên ch□ có th□ g□i cho v□ con m□t cái quà quý giá nh□t là s□ l□p chi□n công c□a mình. Ng□□i lính t□□ng t□□ng ra c□nh v□ mình đang đói ăn nên không có s□a cho con bú, nh□ng nghe tin ch□ng th□ng tr□n thì vui m□ng quá, máu b□ng ch□y m□nh trong huy□t qu□n c□a ng□□i v□ lính, s□a b□ng đâu căng lên đ□u vú, đ□a con b□ng có đ□ m□t mi□ng s□a no trong ngày vui c□a dân t□c này. Hoàng C□m đã đem đ□□c y□u t□ sinh lý vào m□t bài th□ yêu n□□c. Trong toàn th□ b□ th□ kháng chi□n, tôi không h□ th□y có ai làm đ□□c vi□c này. Bài th□ k□t thúc v□i nh□ng câu th□ v□n vô cùng thân yêu và đ□y hào khí nh□ trong nh□ng bài th□ khác c□a Hoàng C□m:
Cha con ăn T□t l□p l□p công

Cho s□a m□ ch□y m□t dòng nghìn thu.

Cha đem cái ch□t quân thù

Làm nên s□c s□ng bây gi□ c□a con.

Bài th□ này -cũng nh□ các bài th□ khác c□a Hoàng C□m vi□t ra trong th□i kháng chi□n- ph□i đ□□c di□n ngâm thì m□i th□y đ□□c giá tr□ đích th□c c□a nó. Th□ kháng chi□n c□a Hoàng C□m có r□t nhi□u tính ch□t đ□i đáp. Tôi và Hoàng C□m chia nhau ra đ□ ngâm t□ng đo□n và vì tôi v□n xu□t thân là m□t ca sĩ hành ngh□ trong m□t gánh hát rong cho nên ngoài nh□ng cách n□n nót gi□ng ngâm, tôi còn bi□t dùng đi□u b□, nét m□t đ□ di□n t□ nh□ng bài th□ hùng tráng này. Ngay c□ trong ph□m vi nh□c đi□u, l□i ngâm th□ c□a chúng tôi lúc đó cũng m□i m□ h□n l□i dùng đi□u b□ng m□c, sa m□c c□a ng□□i đi tr□□c, do đó có tính ch□t h□p d□n h□n. Và cũng vì không khí anh hùng c□a ng□□i vi□t bài th□, ng□□i di□n bài th□ và ng□□i nghe bài th□ cho nên l□i ngâm th□ c□a chúng tôi không có tí gì là th□m thi□t nh□ l□i kêu đ□□ng c□a các ngâm sĩ sau này.

Ph□i ghi nh□n m□t đi□u r□t quan trong là tác d□ng c□a bài th□. Nó đã có kh□ năng di□t gi□c h□n c□ nh□ng võ khí t□i tân lúc đó nh□ SKZ (súng không gi□t) hay bazooka vân vân... Trong ba lô c□a b□t c□ m□t V□ Qu□c Quân nào cũng d□u có nh□ng bài th□ chép tay c□a Hoàng C□m. Cu□c kháng chi□n ch□ng th□c dân Pháp không th□ nào thành công n□u không có nh□ng tác ph□m văn ngh□ nh□ nh□ng b□n nh□c c□a Văn Cao, và nh□ng bài th□ c□a Hoàng C□m, Quang Dũng (...) [Chúng tôi nh□n m□nh]

Còn nh□ có m□t l□n, tôi và Hoàng C□m ngâm bài th□ Đêm Liên Hoan cho b□ đ□i nghe 15 phút tr□□c gi□ t□n công d□n đ□ch. Sau đó m□t anh b□ đ□i đã nói: "Tôi vào gi□a đ□n mà v□n còn nghe ti□ng ngâm th□ c□a các anh văng v□ng □ trong d□u". Th□ m□i bi□t s□c m□nh c□a văn ngh□"
(Ph□m Duy, H□i ký Cách M□ng kháng chi□n, trang131-137-148)

Th□ T□ H□u

Nh□ng Ph□m Duy cũng không quên th□ T□ H□u:

"Cũng nên k□ ra đây bài th□ B□n Đi [sau đ□i tên là B□n] c□a T□ H□u do tôi th□□ng di□n t□ trong chuy□n đi ph□c v□ quân đ□i □ vùng Cao B□c L□ng này. Đó là m□t trong nh□ng bài th□ m□nh m□ nh□t c□a th□i kháng chi□n"(trang 148)

Nh□ v□y là Ph□m Duy trình di□n th□ T□ H□u song song v□i th□ Hoàng C□m.

Xin ghi l□i sau đây bài th□ *B□n* c□a T□ H□u, và bài Đêm Liên Hoan c□a Hoàng C□m, đ□□c coi là "nh□ng bài th□ m□nh m□ nh□t c□a th□i kháng chi□n":

B□n

Chúng ta □ đây

Trên đ□u chúng nó

Đ□i bác ta sau rèm tre ngh□nh c□

Trông xu□ng khoanh đ□i đ□

Ngon nh□ m□t đĩa th□t bò t□□i

D□□i kia chúng nó đang c□□i

C□□i đi nhé, chúng bay □i, r□i ch□t!

Bao đ□ng chí c□a ta bay đã gi□t

Ch□t đ□u c□m c□c ph□i khô

Ch□ em ta, bay căng th□t lõa l□

Con em ta bay qu□ng chân vào l□a

Lúa ngô ta bay c□□p v□ cho ng□a

Xóm làng ta bay đ□t cháy tan hoang!

Chúng bay c□□i?

- Đ□n gi□ ch□a đ□ng chí?

Năm phút n□a? Sao mà lâu th□ nh□!

Anh pháo binh anh còn đ□i ch□ gì?

Anh còn trông anh còn ng□m t□ng ly

Anh s□a l□i cho ngay nòng súng

Chúc đ□ng chí b□n th□ng vào cho đúng

Xé tan đ□n nát xác chúng ra!

Có ti□ng kèn gì th□i d□□i đ□i xa

C□ chúng nó ph□t ph□ đ□u c□ t□y

Chúng nó chào c□! Ôi lá c□ hôi tanh bi□t m□y

Kéo bao l□n qua máu c□a ta!

Anh pháo binh anh ch□a b□n đi à?

M□t phút n□a?

Đ□u tôi cháy bùng lên nh□ c□c l□a

S□□ng bao nhiêu ch□c n□a s□ thành than

S□ ra tro t□t c□ tr□i đ□n tan

Thây chúng nó tung lên t□ng mi□ng đ□

Đ□u chúng nó óc ph□t ra ngoài s□

□i các anh xung kích d□□i c□ âm th□m

Hãy s□n sàng tay mác nh□y lên đâm

Gi□t, b□t s□ng, không m□ng nào đ□□c thoát!

Anh đ□i bác, tôi ch□ anh đ□ hát!

T□ H□u (1948)

Và *Đêm Liên Hoan* c□a Hoàng C□m

Đêm liên hoan

Anh □i!

Đêm nay đ□u ng□□i nh□ ng□n sóng

Đang trào lên s□c s□ng muôn đ□i

Ni□m vui bát ngát trăng soi

M□nh trăng úa máu chân tr□i Vi□t Nam

Đêm Liên Hoan! Kìa trông: đêm liên hoan

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Đ□u nh□p nhô nh□ sóng b□ ngang tàng

Ta mu□n thét cho v□ tung l□ng ng□c

Vì say s□a tình thân thi□t V□ Qu□c đoàn

- Kìa núi dài Trung Nam

Đây r□ng sâu Vi□t B□c

C□ cây cũng căm h□n

Đang vùng lên đu□i gi□c

Tôi v□i anh trong ngày h□i lên đ□□ng

B□t tay m□ng trên gi□i d□t đau th□□ng

- Anh t□ ph□□ng nào l□i?

- Tôi t□ Đ□t d□y lên

Anh có nghe ti□ng sóng g□m Đông H□i

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Đang h□n ghen cùng thác máu tri□n miên?

- Thác máu không tên

D□i tràn b□n

C□ không g□y, cây không già, hoa không héo

Ngàn thu đ□t n□□c v□ng b□n

- Anh t□ quê nào đó?

- Tôi t□ Đ□t d□y lên

Chúng ta chung m□t m□ hi□n

Lúa th□m b□u s□a, bông m□m áo thu

- Chúng ta chung m□t m□i thù

G□□m tung u□t h□n, đ□n vù d□ng cay

- Anh đi t□ đâu t□i đó?

- Tôi đi gi□t gi□c Tây

Hôm nay g□p b□n ta cùng h□n

L□y máu thù kia r□a nh□c này.

- Gia đình anh □ đâu?

- M□ hi□n tôi đã khu□t

Nh□ng tr□□c khi nh□m m□t

M□ m□ng cho đàn sau

Máu tôi mai s□ ch□y

Trôi phăng ki□p ng□a trâu

X□□ng tôi tôi b□t nh□p c□u

Cho đàn em b□□c lên l□u T□ Do

- Trong ti□u đ□i c□a anh,

□ Nh□ng ai còn ai m□t?

- Không, không ai còn, ai m□t

Ai cũng ch□t mà thôi!

Ng□□i sau k□ tr□□c lao vào gi□c

Gi□ v□ng nghìn thu m□t gi□ng nòi

Dù ta th□t nát x□□ng ph□i

Cái còn vĩnh vi□n là ng□□i Vi□t Nam

Đêm Liên Hoan, tr□i đ□y sao vinh quang

Đ□u ng□□i nh□p nhô nh□ sóng b□ ngang tàng

Mu□n nói mãi cùng anh th□□ng m□n

Vì say s□a tình thân thi□t V□ Qu□c đoàn

Anh b□n m□n th□□ng □i

N□m ch□t l□y tay tôi

- Kìa sao anh l□i khóc?

- Tôi quá m□ng đó thôi!

Đêm liên hoan, l□n th□ nh□t trên đ□i

Ta th□□ng nhau, t□ng b□ng nh□y múa

Gi□c Pháp kia! Không bao gi□ n□a!

Ta đ□m t□ng gi□

Ta ch□ t□ng phút

Ta đ□i t□ng giây

L□a h□n ngùn ng□t

Thiêu tan chúng mày

- Anh đi h□i gió

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Anh v□ h□i cây

Anh h□i bi□n r□ng

Anh h□i sông đ□y

Anh h□i ngô non

Anh h□i lúa bé

Anh đi h□i già

V□ nhà h□i tr□

R□ng: ta là V□ Qu□c đoàn

Đêm nay say h□i liên hoan

Ngày mai g□□m súng di□t tan quân thù!

- Nghiã tình Cách m□ng mùa thu

H□i liên hoan s□ t□ng b□ng hi□n hi□n

gi□a đoàn quân bách chi□n

tr□ v□ th□ đô

nh□ n□□c v□ b□!

- T□ trăng m□c Cà Mau

d□n hoàng hôn x□ L□ng

T□ n□ng s□m S□n La

d□n m□a chi□u V□n T□□ng

Muôn đ□o hùng binh

Ph□t ph□i c□ bay

Đoàn quân bách chi□n

Đi su□t đêm ngày

- M□ □i! Con đã v□ đây

Cha già tóc b□c v□y tay đón m□ng...

- Anh □i! Anh t□ nh l□ i

N□□c m□t tôi r□ng r□ng

Hình nh□ tôi đã m□ màng ...

- Ph□i r□i! Anh V□ Qu□c Đoàn

Đêm nay vào h□i liên hoan

Ngày mai n□ súng di□t tan quân thù

- Mai này... thu... l□ i t□ i thu

Liên Hoan b□ng n□ b□n mùa non sông! (10/1947)

Đ□c *B□n* c□a T□ H□u và *Đêm Liên Hoan* c□a Hoàng C□m, ch□ng c□n ph□i có ki□n th□c v□ th□, cũng hi□u ngay t□i sao *"trong ba lô c□a b□t c□ m□t V□ Qu□c Quân nào cũng đ□u có nh□ng bài th□ chép tay c□a Hoàng C□m",*
nh□ Ph□m Duy đã ghi l□i.

Đóng góp máu x□□ng trong kháng chi□n

Nh□ng kháng chi□n không ch□ có hào hùng, mà còn là đói khát, ch□t chóc, kinh hoàng, Hoàng C□m nh□c l□i năm 1949, năm cam go nh□t trong kháng chi□n:

"... lên r□ng s□n sàng ăn c□m v□i mu□i, không có c□ g□o n□a thì ăn c□ c□ mài. Th□m chí là anh đây này, Hoàng C□m đây này, b□y ngày ăn gì nào? Đ□ bi□t?... Ăn... Ăn c□ nâu. C□ nâu đ□ nhu□m □y. L□y c□ nâu non, b□i vì c□ mài đào cũng h□t r□i, □ các r□ng măng, n□a đ□y. Măng n□a, măng mai là ăn vãn h□t r□i. Mà v□n đói quá, b□i vì năm 49 là năm đói nh□t. Chính v□ Hoàng C□m là m□t, con gái Hoàng C□m là hai, ch□ vì đói, ăn lung tung c□ m□i sinh b□nh mà ch□t. Hai m□ con ch□t li□n trong m□t tu□n l□ trong lúc t□n c□ năm 49 đ□y. Thì gia đình anh đã đóng góp cái máu đó là hai ng□□i: v□ và con. R□i đ□n năm 52, đóng góp m□t gi□t máu n□a cho kháng chi□n ch□ng Pháp là ng□□i em ru□t c□a Hoàng C□m, nó cũng r□t có tài v□ văn ngh□. Nó làm đ□o di□n k□ch đ□□c, vi□t k□ch đ□□c, đ□c bi□t là di□n cũng r□t khá. Hoàng C□m c□ nó làm đ□i đ□i tr□□ng m□t đ□i văn công Tây B□c, t□c là S□n La, Lào Kai, Lai Châu thu□c quân đ□i, g□i là đ□i Văn Công Tây B□c. C□u □y đi đánh ph□ và b□ ph□ nó sát h□i, c□ m□t đ□i văn công 12 ng□□i, ch□t h□t. Nhà ch□ có hai anh em, ng□□i em cũng đi b□ đ□i nh□ ng□□i anh, và đã hi sinh năm 52. Nghĩa là gia đình anh đóng góp vào cu□c kháng chi□n đó: m□t ng□□i v□, m□t đ□a con gái và m□t ng□□i em ru□t. Còn b□n thân anh thì trèo đèo, l□i su□i kh□p các m□t tr□n, ch□ nào cũng đem cái đoàn văn công c□a mình đi bi□u di□n, đóng góp vào cu□c kháng chi□n nh□ v□y, ngoài sáng tác c□a mình." (Hoàng C□m tr□ l□i ph□ng v□n RFI).

Ng□□i v□ ch□t đói năm 1949 cùng v□i con gái, còn đ□□c ông nh□c đ□n trong b□i c□nh sáng tác bài Bên kia sông Đu□ng, tháng 4/1948:

"B□n b□ v□ng l□ng, h□i r□n r□n. Mà xa kia, v□ phía xuôi, xa l□m, □ vùng sông Đu□ng □y, b□ m□ già c□a tôi, v□ và ba đ□a con c□a tôi có k□p ch□y gi□c đ□n n□i nào t□m an toàn không? Chi□n s□ hai bên đ□□ng s□ Năm □y di□n bi□n ra sao r□i? H□n n□a năm nay, tôi không có tin t□c gì □ quê lên, càng s□t ru□t". (Sông Đu□ng b□t ngu□n t□ đâu? Hoàng C□m văn xuôi, trang 166-167).

H□ Dz□nh cũng m□t m□t con trai lên ba và ng□□i v□ trong b□i c□nh t□□ng t□. Ông ghi l□i nh□ng dòng kinh d□, ng□□i cha hôn cái xác bé b□ng: *"R□i cái hôn bò lên tóc, lên tai, lên môi, lên c□, cái hôn đi l□n xu□ng kh□p ng□□i, và ng□ng l□i □ h□t gi□ng bé nh□. Nh□ng v□n không m□t l□i nói c□t lên gi□a cái mê d□m k□ d□, man r□ đó, ngoài ti□ng th□ rít lên, hít vào khoan khoái. L□n cu□i cùng ng□□i cha "ăn" con b□ng nh□ng cái hít rùng r□n, cũng nh□ ngày tr□□c, chính con ng□□i đó, đã đôi lúc mu□n "quay rô-ti" con lên" (H□ Dz□nh, Quy□n truy□n không tên, Thanh Văn, Cali, 1993, trang 42). Và thay con, H□ Dz□nh vi□t l□i c□nh đ□a bé nhay vú m□, ng□□i m□ d□c c□n s□a cho con đ□n tàn l□c, tàn h□i: "Có lúc tôi nhai m□nh đ□u vú. □ ch□ th□t n□t, n□□c mi□ng tôi th□m vào, tia s□a b□ rút lên, nghe bu□t đ□n t□n ru□t m□. Và s□a tuôn ra v□i máu, ch□y tràn ra hai mép tôi, ch□t ng□t d□u pha l□n mùi v□ tanh hăng làm c□ tôi nu□t v□i. M□ tôi co ng□□i, nghi□n ch□t*

răng l□i, đôi m□t ch□p ch□p trong dòng l□ nóng h□i"
(H□ Dz□nh, sđd, trang 47).

H□i ngh□ văn ngh□ Vi□t B□c 1950: Hoàng C□m treo c□ k□ch th□ c□a mình

Trong kháng chi□n, d□□ng nh□ năm nào cũng có nh□ng h□i ngh□ văn hoá văn ngh□, đ□ m□i trình đ□, t□m c□, đ□□c t□ ch□c kh□p n□i. Nh□ng đ□i h□i văn ngh□ tháng 8/1950 t□i Vi□t B□c, là m□t h□i ngh□ quan tr□ng, quy□t đ□nh vinh thăng K□ch và lo□i lo□i tr□ Tu□ng, Chèo, C□i l□□ng, K□ch th□ ra kh□i n□n văn ngh□ Cách m□ng. Quy□t đ□nh này, đã bu□c Hoàng C□m ph□i "treo c□" k□ch th□ c□a mình, đã khi□n Ph□m Duy "dinh tê" t□c là b□ kháng chi□n vào thành. Trong nh□ng ngh□ sĩ b□ kháng chi□n, có Doãn Qu□c S□, Mai Th□o, Võ Phi□n... sau này s□ là nh□ng c□t tr□ xây d□ng n□n Văn H□c Mi□n Nam.

Báo Văn Ngh□ dành hai s□ 25 và s□ 26 ra tháng 8 và tháng 9/1950, đ□ vi□t v□ h□i ngh□ 1950:

"Ngày 26/7, hai năm sau H□i ngh□ văn hoá toàn qu□c l□n th□ hai, đã khai m□c cu□c h□p m□t văn hoá văn ngh□ năm 1950. Non 100 đ□i bi□u c□a Vi□t B□c, khu ba, khu t□, và khu năm r□t xa, đã t□ t□u d□□i mái gi□ng đ□□ng tr□□ng văn ngh□ nhân dân. Các đ□i bi□u đã v□□t hàng tháng d□□ng dài qua rùng núi, n□ng m□a, qua nh□ng đ□n gi□c."(Nh□ng cu□c h□p Văn hoá, văn ngh□ □ Vi□t B□c, đ□u tháng Tám, A.N, Văn Ngh□ s□ 25, tháng 8/1950. S□u t□p Văn Ngh□ 1948-1954, c□a H□u Nhu□n, T□p 3, nxb H□i Nhà Văn, trang 603). V□ ngày tháng h□p h□i ngh□, có ch□ ghi tháng 3 (S□u t□p, trang 637, 655), ch□ ghi tháng 5 (trang 619) ch□c là l□i đánh máy.

Văn ngh□ 26, s□ đ□c bi□t v□ k□ch, gi□i thi□u "h□i ngh□ tranh lu□n sân kh□u", v□i 2 bài chính:

- *Bài biên b□n*, không ký tên tác gi□.

- *Bài Nh□ng ngày h□i ngh□* c□a Tô Hoài.

Bài biên b□n này cho bi□t: Th□ L□ tuyên b□ khai m□c. T□ H□u đ□t v□n đ□ th□o lu□n. Đoàn Phú

T□ thuy□t trình "*Quan ni□m xây d□ng sân kh□u Vi□t nam*" v□i nh□ng ý chính:

- Tu□ng: "*Thái đ□ d□t khoát c□a chúng ta bây gi□ là đ□a nó [Tu□ng] vào Vi□n b□o tàng*"

- Chèo: "*Nên yêu chèo nh□ m□t t□ ng□, hãy trân tr□ng x□p nó vào Vi□n b□o tàng*"

- C□i l□□ng: "*C□i l□□ng Nam K□ là m□t ngh□ thu□t quái g□, lai căng, s□n sinh ra □ m□t th□i đ□i múa may quay cu□ng, điên điên d□i d□i, đ□ gi□i trí cho m□t l□p ng□□i cu□ng v□ng, không bi□t mình s□ đi đâu, không bi□t mình đ□□ng nghĩ gì, đ□□ng c□m xúc th□ nào, l□p ng□òi m□i phát sinh trong th□i Pháp thu□c, m□t g□c m□t r□, và giao đ□ng đ□n c□c đ□*".

- K□ch nói: M□t hình th□c bi□u di□n sân kh□u m□i nh□t, tuy còn ít thành tích, nh□ng r□t nhi□u t□□ng lai. (trang 621)

- Trong ph□n tranh lu□n, ch□ có L□u H□u Ph□□c và T□ng Ng□c H□p bênh v□c c□i l□□ng.

- K□t Lu□n: Tu□ng, Chèo là tàn tích c□a th□i phong ki□n. C□i l□□ng là s□n ph□m c□a giai c□p t□ s□n. Ch□ gi□ l□i K□ch và ph□ bi□n r□ng rãi.

Nh□n xét: 1- Theo bài biên b□n này thì nh□ng l□i nh□m nhí nh□t v□ C□i l□□ng là do Đoàn Phú T□ thuy□t trình. Nh□ng theo Ph□m Duy (bài trích d□n □ d□□i), thì Đoàn Phú T□ ch□ tóm t□t các ý ki□n c□a nh□ng ng□□i thuy□t trình. Hai s□ vi□c khác h□n nhau.

2- Bài này không nói gì đ□n k□ch th□ và Hoàng C□m. T□ H□u đ□□c mô t□ nh□ m□t ng□□i ngoài cu□c, không có ý ki□n. Nh□ng theo Ph□m Duy, T□ H□u là ng□□i ch□ đ□o trong h□i ngh□.

Trong bài "Nh□ng ngày h□i ngh□", Tô Hoài k□ nhi□u chi ti□t khác:

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

"T□i nay, ba đ□i k□ch đ□u làm m□t. Đ□i liên khu Vi□t B□c di□n "Ngày h□i tòng quân", k□ch th□ c□a Hoàng C□m, đ□i Vui S□ng: "S□ ph□i đi xa" k□ch vui c□a Võ Đ□c Diên, đ□i Chi□n th□ng: "Anh S□ đ□u quân" c□a Nguy□n Huy T□□ng.

Khán gi□ không ph□i ch□ có m□t trăm đ□i bi□u. Khán gi□ t□ các làng xa trong cánh đ□ng, ph□ lão ông, ph□ lão bà, các trung n□, các đ□ng chí Nông dân, các ch□ ph□ n□ c□u qu□c l□n m□y ch□ t□n c□ áo tr□ng, anh Thông tin, anh Bình dân, đ□ng chí bí th□ chi b□ xã, h□i Thi□u nhi Tr□n Qu□c Tu□n các thôn, đêm nào cũng nghìn ngh□t kéo đ□n, t□i m□a th□ nào cũng không b□t đông, đóm đu□c l□□n r□ng r□n r□ng r□c các b□ ru□ng ch□t vòng trong, vòng ngoài sân kh□u.

Anh Dũng, ch□ L□a đ□□ng tình t□ trong "Ngày h□i tòng quân". Nói chuy□n th□□ng nh□ ta nói qua b□ rào, nh□ng đây đôi trai gái □y l□i đ□c th□ cho nhau nghe. Có cái vi□c đi tòng quân mà c□ dùng d□ng, b□n th□n mãi. Đ□ng d□□i, bà con xì xào: "S□t ru□t th□!" - "Cái ch□ ph□ n□ t□t gi□ng nh□y!" - "Kh□n kh□ cái ông già □m hay sao mà kh□c kh□, l□ đ□ v□a nói v□a run th□? (ông già □y đ□c th□)

Đ□i khái t□ d□ng ng□□i ta nói, ho□c tôi h□i, ng□□i ta nói nh□ th□. Tôi nh□ l□y. Đ□ mai nghe Hoàng C□m m□ s□ v□ nó. Lâu l□m m□i l□i đ□□c nghe Hoàng C□m ngâm th□. Cái gi□ng tài hoa sang s□ng □y, ngày tr□□c vang ngân gi□a cái tai b□n -nh□ng "k□ sĩ" tiêu dao ngày tháng- b□y gi□ nó □m, nó tê tái th□, mà sao bây gi□ nó l□i loãng, nó nh□t tr□□c m□t đám đông công chúng, xù xì, nh□n nh□o th□ này. Tôi nghĩ l□n th□n gi□ng Hoàng C□m h□ng th□, hay là t□i th□ Hoàng C□m?

Chi□u 22/3 [ch□c là 22/8], Hoàng C□m đ□ng trên di□n đàn: Cũng nh□ nhi□u văn ngh□ sĩ công tác văn ngh□ thu đông 1949 trên chi□n d□ch Đông B□c v□a v□, anh m□c cái áo khoác Gia-nã-đ□i, chi□n l□i ph□m c□a b□ đôi t□ng. H□n m□t năm nay, Hoàng C□m, k□ch Liên khu Vi□t B□c đi cùng Cao B□c L□ng. Đ□i k□ch □y đã đ□□c ti□ng m□t đ□i k□ch t□ ch□c gi□n d□n (toàn đ□i có 7 ng□□i) thành tích công tác đeo đ□y ng□□i.

Hoàng C□m nói v□ k□ch th□ c□a mình. Anh phác qua k□ch th□ tr□□c kh□i nghiã, trong kháng chi□n và d□c đ□□ng l□u đ□ng c□a đ□i k□ch.

Anh phân tích "Ngày h□i tòng quân" - Tôi đ□nh làm th□ thì l□i là tôi gi□t ch□t k□ch. Đ□nh làm k□ch thì ch□t th□. Ch□ nào tác gi□ cho là lâm li thì l□i nh□i, ch□ nào tôi ch□ có đ□i thoi th□□ng,

thì ng□□i xem l□i cho là d□ nghe. K□ch th□ không th□ s□ng đ□□c, nó không di□n t□ đúng nhân v□t. Bây gi□ và c□ mai sau, nó không th□ còn đ□t đ□ng.

Hoàng C□m bùi ngùi (th□t cái thái đ□ c□a nhà k□ch th□ lúc b□y gi□ nh□ th□) Hoàng C□m b□ k□ch th□ c□a anh lên gh□ đ□u, t□ t□ d□n đ□u nó vào cái thòng l□ng, r□i đ□p các gh□ đi.

"H□i ngh□ này thanh toán cho tôi câu chuy□n k□ch th□. Tôi xin tuyên b□: cho đ□n v□ "Ngày h□i tòng quân" (1949), tôi cho là cái s□n ph□m cu□i cùng c□a m□t s□ tr□□ng cũ c□a tôi".

Sau l□i kêu g□i đ□a ma cái đám th□t c□ □y c□a nhà k□ch th□ Hoàng C□m, c□ to□ im lìm, t□□ng đã nghe ti□ng sinh, ti□ng phèng phèng, đám đông đang s□a so□n khóc c□□i phúng vi□ng. Nh□ng đ□ng □n! Hãy d□ng c□ l□i đ□y! Th□ L□ đã d□ng lên kia. R□i ti□p theo Th□ L□, □n ào, t□i t□p h□ng h□c nh□ng tay gi□, nh□ng mi□ng gang m□m thép c□a Đoàn Phú T□, Xuân Di□u, Hoài Thanh, Nguy□n Tuân, Tr□ng Loan, Thanh T□nh, Tr□n Ho□t, Kim Lân, Phan Khôi, Võ Đ□c Diên..." (trang 654)

Sau đó, Tô Hoài thu□t l□i m□t s□ ý ki□n chính: Th□ L□, Phan Khôi, Thanh T□nh bênh k□ch th□, Hoài Thanh ch□ng, r□i ông vi□t: "Ch□ t□ch đoàn: Yêu c□u h□i ngh□ không nên có quy□t ngh□ gì v□ k□ch th□. Th□ ký đoàn ch□ nên ghi: Không m□t đ□i bi□u nào bênh v□c k□ch th□ đã có t□ tr□□c t□i nay" (trang 656).

Nh□n xét đ□u tiên: Câu này c□a Tô Hoài r□t quan tr□ng:"Ch□ t□ch đoàn yêu c□u h□i ngh□ không nên có quy□t ngh□ gì v□ k□ch th□ và Th□ ký đoàn ch□ nên ghi: Không m□t đ□i bi□u nào bênh v□c k□ch th□ đã có t□ tr□□c t□i nay. Nh□ v□y có nghĩa là bài Biên b□n □ trên đã đ□□c vi□t theo nh□ng yêu c□u:

1- Bi□n Đoàn Phú T□, tác gi□ *Màu th□i gian* (Xuân Thu nhã T□p) thành ng□□i phát bi□u h□ nh□c c□i l□□ng. Trong khi, theo Ph□m Duy, Đoàn Phú T□ ch□ tóm t□t các phát bi□u c□a ng□□i khác.

2- Không nh□c đ□n k□ch th□. Không nh□c đ□n s□ ki□n Hoàng C□m. Không nh□c đ□n vai trò ch□ đ□o c□a T□ H□u.

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Nh□n xét th□ nhì: Trong bài vi□t c□a Tô Hoài, cũng tuy□t nhiên không th□y ghi T□ H□u tuyên b□ đi□u gì quan tr□ng. Cũng không th□y ai ch□ trích k□ch th□. Ch□ m□t mình Hoàng C□m đ□ng lên t□ x□ v□ và treo c□ k□ch th□ c□a mình!

Bài c□a Tô Hoài tiêu bi□u cho l□i "vi□t, lách" th□n tình c□a ông: tuy vi□t cho lãnh đ□o v□a lòng mà v□n có vài nét "th□t".

- Đ□ ch□ng t□ s□ "xu□ng d□c" c□a Hoàng C□m, tr□□c h□t, Tô Hoài ph□i nh□c l□i cái "gi□ng tài hoa sang s□ng" và cái "thành tích công tác treo đ□y ng□□i" ngày tr□□c, nh□ đ□ t□ "t□m lòng" c□a ông đ□i v□i Hoàng C□m, nh□ng cũng đ□ cho th□y Hoàng C□m bây gi□ "t□" nh□ th□ nào: k□ch th□ gì mà đôi trai gái chia tay ch□ ngâm th□, không th□y nói! Ông già gì mà gi□ng run r□y! Gi□ng Hoàng C□m l□i loãng và nh□t, không bi□t là th□ d□ hay ngâm d□... Hi□n nhiên: d□ nh□ th□ thì ch□c ch□n là ph□i t□ "treo c□" th□ mình! Có gì mà ti□c! Tô Hoài có v□ thú v□ đã tìm ra nh□ng ch□ đ□c đ□a đ□ đ□a ma k□ch th□ Hoàng C□m: "ti□ng sinh", "ti□ng phèng", "ti□ng khóc c□□i cúng vi□ng"! Bút pháp Tô Hoài th□t hay.

Nh□ng không ph□i ông đã hoàn toàn thành công trong s□ l□□n l□o ngòi bút. Bài vi□t có nh□ng l□ h□ng: N□u qu□n chúng "đêm nào cũng nghìn ngh□t kéo đ□n", thì ng□□i đ□c s□ t□ h□i: k□ch th□ Hoàng C□m "d□" đ□n th□ nào mà qu□n chúng l□i "nghìn ngh□t kéo đ□n"? Ch□ng l□ đ□n đ□ xem k□ch c□a ki□n trúc s□ Võ Đ□c Diên chăng? Hay đ□n đ□ xem k□ch Nguy□n Huy T□□ng? Có th□. Nh□ng đi□u ch□c ch□n là tác gi□ H□n Nam Quan và Ki□u Loan không th□ "ch□t d□" nh□ th□. Ph□m Duy có m□t t□i đ□y, k□ l□i: *"đôi m□t c□a nó [Hoàng C□m] v□n còn s□c nh□ dao, gi□ng nói c□a nó v□n sang s□ng* " Và Vũ Cao, (anh ru□t Vũ Tú Nam), trong bài đánh Hoàng C□m, cũng vi□t: "
Năm 50, trong m□t cu□c h□i ngh□ văn công, Hoàng C□m ngang nhiên tuyên b□ : "Đ□ng không nên dúng bàn tay vào chuyên môn ngh□ thu
□t" (Vũ Cao, Ý th□c phá ho□i và t□ t□□ng đ□i tr□y c□a Hoàng C□m, VNQĐ, s□ 4, tháng 4/1948).

Hoàng C□m su□t đ□i g□n bó v□i k□ch th□, tr□□c khi bu□c nó ph□i tu□n ti□t, ch□c ch□n ông ph□i cho nó "ch□t hay", ch□t hoành tráng, b□ng cách đ□a h□t tài năng c□a mình vào bu□i trình di□n chót này, vì th□ mà qu□n chúng đã đ□i gió m□a "đêm nào cũng nghìn ngh□t kéo đ□n", đ□ xem cái ch□t c□a "k□ch th□ Hoàng C□m":

M□t mãnh h□ ch□ng sao đàn chó sói

Thân tan tành bêu máu ch□ Kinh Đô (H□n Nam Quan)

Sau này, đ□c nh□ng bài đánh Hoàng C□m sau Nhân Văn, thì càng th□y th□m thía s□ ph□n "mãnh h□" khi đã sa vào "đàn chó sói": b□i Ki□u Loan đ□□c "hi□u" nh□ m□t tác ph□m "đ□i tr□y".

Tr□ v□ v□i Tô Hoài, đây không ph□i là l□n duy nh□t Tô Hoài vi□t b□y. Trong h□i ký Cát b□i chân ai có đo□n Tô Hoài thu□t l□i vi□c ông đ□a bài đánh NVGP c□a mình trên báo Nhân Dân cho Nguyên H□ng xem. Đ□c xong, Nguyên H□ng "*nói nh□ hét vào m□t tôi: Tiên s□ mày, th□ng Câu Ti□n! Ông thì không, Nguyên H□ng thì không. Nguyên H□ng qu□ xu□ng tr□□c tôi, r□i c□ ph□ ph□c th□, khóc thút thít* " (trang 133).

1993, v□ Hà N□i, g□p Tô Hoài, tôi h□i: *"T□i sao anh l□i vi□t th□? Em đ□c t□ li□u th□y có c□ bài c□a Nguyên H□ng đánh NVGP, thì làm sao Nguyên H□ng l□i m□ng anh đ□□c?*
" [Bài Nguyên H□ng đăng trên Nhân Dân s□ 1451 (2/3/1958); bài Tô Hoài, Nhân Dân s□ 1461 (12/3/1958), cách nhau 10 ngày, c□ hai đ□u đ□□c trích đăng trong B□n Nhân Văn Giai Ph□m Tr□□c Toà Án D□ Lu□n]. Ông nói l□ng: "
Tôi nh□ đâu vi□t đ□y ch□ có nghiên c□u gì nh□ cô!". T□c là ông có th□ b□a h□n ra m□t giai tho□i đ□ ch□ng minh mình đã "xám h□i" ngay t□ đ□u, và ông "thành tâm" ghi l□i "s□ th□c" □y trong "h□i ký
".

H□i ngh□ 1950 d□□i s□ ghi chép c□a Ph□m Duy

R□t may là Ph□m Duy cũng ghi chép t□ m□ v□ h□i ngh□ văn ngh□ 1950 này trong h□i ký kháng chi□n, tr□n ch□□ng 32, nh□ đó, chúng ta có th□ rút ra nh□ng thông tin sau đây:

"*Chúng tôi đ□□c liên l□c viên d□n t□i Yên Giã, m□t khu r□ng n□m g□n ranh gi□i hai t□nh Thái Nguyên và B□c K□n. □ chung quanh đây không có m□t gia đình th□□ng dân nào c□. Khu thung lũng r□ng l□n và có núi bao quanh này là m□t th□ an toàn khu c□a t□t c□ các cán b□ làm vi□c trong các c□ quan khác nhau c□a Trung □□ng.(...) Yên Giã có v□ là n□i dành riêng cho các gia đình văn ngh□ sĩ.(...) Đi vài quãng đ□□ng là t□i Cù Vân, v□□t qua Đèo Kh□ t□i khu v□c c□a các lãnh t□. Hang Pác B□ là n□i □ c□a Ch□ T□ch h□ H□ cũng n□m □ đâu đây. T□i Yên Giã, v□ ch□ng tôi là th□□ng khách c□a Nguy□n Xuân Khoát, Ch□ T□ch H□i Nh□c Sĩ Kháng Chi□n.(...) Và l□p t□c anh d□t tôi t□i g□p T□ H□u, ng□□i b□t đ□u n□m trong tay v□n m□ng c□a toàn th□ văn ngh□ sĩ.*

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

T□ H□u già h□n h□i tôi g□p anh □ Hu□, v□n ăn nói nh□ nhàng nh□ng có cái đanh thép □n trong câu nói. Ch□c anh theo rõi công vi□c c□a tôi trong m□y năm qua, bây gi□ g□p tôi, T□ H□u khen nh□c c□a tôi có □u đi□m là r□t nh□y c□m và uy□n chuy□n (sensibilité et souplesse). Tôi cũng đáp l□ và khen bài th□ B□n đi c□a anh, nói r□ng nh□ bài th□ này mà tôi đ□□c b□ đ□i yêu m□n. Đó là s□ th□t (...)

Th□ r□i vào m□t ngày hè trong năm 1950 này, Đ□i H□i Văn Ngh□ -có thêm vào đó hai ch□ "Nhân Dân"- đ□□c khai m□c. H□i tr□□ng do ki□n trúc s□ Võ Đ□c Diên v□ ki□u và đôn đ□c vi□c xây c□t t□ m□y tháng nay. (...) Thành ph□n tham d□ Đ□i H□i là nh□ng văn ngh□ sĩ n□i danh đang ph□c v□ trong Quân Đ□i hay trong các H□i Văn Ngh□ □ Trung □□ng, các nhân viên c□a các h□i văn ngh□ □ các đ□a ph□□ng và còn có thêm c□ các cán b□ thông tin văn hoá n□a. (...)

Trong ngày đ□u tiên c□a Đ□i H□i, tôi th□y Ch□ T□ch Đoàn đ□a ra m□t đ□□ng l□i g□i là "văn ngh□ hi□n th□c xã h□i ch□ nghĩa". M□c đích chính là đ□a ra m□t th□ kim ch□ nam cho t□t c□ m□i ngành sáng tác và bi□u di□n. M□c đích ph□ (hay đây m□i là m□c đích chính?) là bi□u d□□ng l□c l□□ng văn ngh□ sĩ và "báo cáo" đ□□ng l□i ch□ huy văn ngh□ c□a Nhà N□□c cho các quan khách bi□t. Các quan khách đó là ai? Đó m□t s□ c□ v□n Liên Sô, Trung C□ng và v□ tân khách Léo Figuères, đ□i di□n c□a Đoàn Thanh Niên Pháp Qu□c đang ng□i □ hàng gh□ đ□u cùng v□i Tr□□ng Chinh, T□ H□u, Tr□n Đ□...

Sau đó, t□i ph□n th□o lu□n riêng c□a các ngành. So v□i m□i ngành khác, thành ph□n ngh□ sĩ trong ngành k□ch là đông đ□o nh□t. (...) Tôi cũng g□p c□ Hoàng C□m, v□a m□i t□i Yên Giã cùng v□i các di□n viên n□i ti□ng trong ngành K□ch Th□ nh□ Tr□n Ho□t, Kim Lân. Tôi th□y Hoàng C□m g□y đi nh□ng đôi m□t c□a nó v□n còn s□c nh□ dao, gi□ng nói c□a nó v□n sang s□ng...

D□□i s□ ch□ to□ c□a Th□ L□, H□i Tr□□ng c□a H□i Sân Kh□u, m□t anh h□i viên là Đoàn Phú T□ đ□ng ra thuy□t trình v□ s□ hình thành c□a sân kh□u Vi□t Nam g□m có Tu□ng C□, Chèo C□, C□i L□□ng, K□ch Th□, K□ch Nói... và xin m□i ng□□i th□o lu□n đ□ đ□nh nghĩa cho m□t hình th□c sân kh□u m□i m□ nh□t là Tho□i K□ch t□c K□ch Nói. Sau nhi□u tranh lu□n, Đoàn Phú T□ tóm t□t các ý ki□n c□a nh□ng ng□□i phát bi□u.[chúng tôi nh□n m□nh] T□t c□ đã nh□t trí v□i đ□nh nghĩa này:

- K□ch là b□ môn ngh□ thu□t dùng sân kh□u làm ph□□ng ti□n trình bày nh□ng c□nh đ□i đang có mâu thu□n. Khi mâu thu□n đi t□i ch□ k□ch li□t thì ph□i gi□i quy□t. Gi□i quy□t xong mâu thu□n là h□t k□ch.

Tôi đã bi□t t□i nh□ng đi□u này t□ lúc m□i b□□c chân vào Liên Khu IV, đ□□c nghe t□□ng Nguy□n S□n gi□ng v□ Tào Ngu và v□ k□ch Lôi Vũ. Có gì là m□i l□ đâu? Đã t□□ng th□ là xong ph□n thuy□t trình và đ□nh nghĩa v□ Tho□i K□ch sau khi các văn ngh□ sĩ đã đ□ng ý v□i thuy□t trình viên Đoàn Phú T□. Nh□ng l□p t□c m□t s□ cán b□ chính tr□ đ□ng lên đòi Ch□ T□ch Đoàn ph□i b□ túc thêm vào biên b□n c□a h□i ngh□:

□ - Gi□i quy□t nh□ng v□n đ□ trong các v□ k□ch thì ph□i có l□p tr□□ng. V□y chúng ta đ□ng trên l□p tr□□ng nào? L□p tr□□ng phong ki□n? L□p tr□□ng t□ s□n hay ti□u t□ s□n? Không. Ph□i đ□ng trên l□p tr□□ng c□a giai c□p vô s□n.

Trong m□t bu□i h□p khác, t□ k□ch đang th□o lu□n v□ đ□c tr□ng c□a các b□ môn sân kh□u nh□ Tu□ng C□, Chèo C□, C□i L□□ng, K□ch Th□ và K□ch Nói, T□ H□u đ□ng ra lên l□p anh em, tr□□c h□t là đ□ kích bài V□ng C□. T□ H□u nói:

- V□ng C□ có âm đi□u □y m□, làm cho ng□□i nghe b□ ru ng□, lòng ng□□i nghe b□ m□m y□u r□i ng□□i nghe cúi đ□u xu□ng, tiêu tan c□ chí ph□n đ□u.

L□u H□u Ph□□c, T□ng Ng□c H□p bèn k□ tr□□c ng□□i sau đ□ng lên bênh v□c cho bài V□ng C□ xu□t x□ t□ Nam B□ c□a mình, nói r□ng:

- V□ng C□ hay l□m, hay l□m, không b□ đ□□c V□ng C□ đâu □.

Nh□ng T□ H□u c□□i kh□y:

- Vâng, bài V□ng C□ hay l□m. Hay đ□n đ□ đã làm cho Vi□t Nam m□t n□□c, bây gi□ trong kháng chi□n, ta ph□i nên c□m nó.

Nghe th□y v□y, b□ng b□o d□, tôi nghĩ: A! T□ H□u nói nh□ v□y thì có nghĩa là Đ□i H□i Văn Ngh□ Nhân Dân này ph□i có thái đ□ v□i bài hát đã "t□ lòng nhân dân mà ra". L□u H□u Ph□□c và T□ng Ng□c H□p im l□ng. X□a nay tôi là ng□□i không □a cãi nhau cho nên lúc đó tôi cũng im luôn. Dù

l□p tr□□ng c□a T□ H□u không v□ng l□m nh□ng tôi cũng không đ□ng lên đ□ bênh v□c hai anh nh□c sĩ Nam K□ này. Theo s□ hi□u bi□t c□a tôi -v□n là k□ đã đi theo gánh hát C□i L□□ng trong ba năm tr□i- thì bài V□ng C□ đã ra đ□i vào năm 1917 là lúc n□□c Vi□t Nam đã s□ng d□□i ách nô l□ th□c dân t□ lâu r□i. Đã m□t n□□c r□i m□i có m□t ng□□i là ông Sáu L□u □ B□c Liêu đ□ ra bài V□ng C□. Đi□u V□ng C□ xu□t thân t□ đi□u Hành Vân, m□i đ□u ch□ có 20 câu, m□i câu 2 nh□p. Khi nó phát tri□n t□i lo□i V□ng C□ 6 câu m□i câu 16 nh□p r□i ti□n t□i 32 nh□p thì âm nh□c c□a nó nghiêng h□n v□ đi□u ru con □ mi□n Nam. Trong su□t m□y ch□c năm, V□ng C□ đã đ□□c dùng đ□ k□ l□ đ□y đ□ m□i th□ chuy□n bu□n hay chuy□n không bu□n, k□ c□ nh□ng chuy□n hài h□□c làm cho ng□□i nghe ph□i c□□i nôn ru□t c□a m□y anh h□. Không ph□i ch□ có nh□ng bài hát V□ng C□ than khóc mà thôi đâu.(...)

Ch□ huy xong s□ khai t□ bài V□ng C□, T□ H□u đi t□i phán quy□t th□ hai c□a anh. Anh m□t sát th□m t□ K□ch Th□:

- "N□i dung k□ch th□ ph□n nhi□u ch□ ph□n □nh tinh th□n phong ki□n. C□t truy□n đ□a ra toàn là nh□ng nhân v□t quan liêu. L□i di□n xu□t b□ng s□ ngâm nga, nghe th□t là rên r□, l□□t th□□t. K□ch Th□ không thích h□p v□i cu□c s□ng đ□ng c□a toàn dân đang kháng chi□n".

L□i cũng không □n! Nh□ng v□ k□ch th□ tr□□c đây tôi đã đ□□c coi, chính là nh□ng v□ k□ch nung n□u lòng ái qu□c c□a chính tôi, vì nó nói t□i chuy□n Nguy□n Trãi, Phi Khanh, nói t□i Quán Biên Thùy, Ng□□i Mù D□o Trúc, B□n N□□c Ngũ B□, Lên Đ□□ng, Vi□n Khách... (...) Opera c□a Âu Tây là cái gì, n□u không ph□i là k□ch th□ có ngâm nga và có hát lên? H□n n□a, g□n đây, t□i chi□n tr□□ng Cao-B□c-L□ng, tôi và Hoàng C□m r□t thành công v□i nh□ng màn di□n th□ có th□ đ□□c g□i là nh□ng "màn k□ch th□ ng□n" đ□□c l□m. V□i Đêm Liên Hoan hay Tâm S□ Đêm Giao Th□a đ□□c trình di□n v□i hai di□n viên và có đi□u b□, ta có m□m m□ng c□a nh□ng v□ k□ch th□ ái qu□c. Ngay chính tôi đây, khi di□n ngâm bài th□ B□n đi c□a T□ H□u, tôi đã đóng k□ch đó. Đóng vai anh thi sĩ đ□ng c□nh ng□□i lính Pháo Binh □ trên m□t ng□n đ□i có đ□t s□n kh□u súng l□n nh□m xu□ng đ□n đ□ch (...) Tôi cho r□ng, n□u lúc đó Hoàng C□m đ□□c khuy□n khích đ□ ti□p t□c phát tri□n K□ch Th□ thì không ch□ng chúng ta đã có m□t th□ sân kh□u có tính ch□t opera theo ki□u Vi□t Nam, ch□ không ph□i th□ opéra h□c mót c□a các tr□□ng phái c□a Âu Tây.

Sau khi T□ H□u đã đ□ kích K□ch Th□ xong r□i, c□ toà b□ng im phăng ph□c, m□i ng□□i chăm chú nhìn vào Hoàng C□m, m□c tiêu c□a s□ đ□ kích. Hoàng C□m đ□ng d□y, nh□c cái gh□ đ□u mà nó v□a ng□i lên, tr□nh tr□ng b□ng gh□ ra đ□t □ gi□a h□i tr□□ng, l□y □ trong túi ra m□t s□i dây dài, dùng dây bu□c t□p k□ch th□, xong leo lên gh□ đ□u, gi□ t□p th□ v□a m□i b□ trói ch□t lên th□t cao, tuyên b□:

- "Tôi xin treo c□ K□ch Th□. B□t đ□u t□ ngày hôm nay" (...)

Các ngành khác -nh□ âm nh□c ch□ng h□n- cũng đ□□c bàn tay ch□ huy chi□u c□ t□i, nh□ng s□ ra l□nh có v□ kín đáo và t□ nh□ h□n. (...) Tôi b□ phê bình là tiêu c□c v□i nh□ng bài nh□ Bao Gi□ Anh L□y Đ□□c Đ□n Tây [Quê nghèo], Bà M□ Gio Linh. Và tôi đ□□c khuy□n khích đ□ khai t□ m□t bài hát quá □ lãng m□n và đang đ□□c ph□ bi□n r□t m□nh m□ trong toàn qu□c là bài Bên C□u Biên Gi□i. (...)

Ph□i nói r□ng Đ□i H□i Văn Ngh□ này r□t thành công. Thành công □ ch□ đ□i đa s□ văn ngh□ sĩ đ□□c "ch□ huy" mà không có ai dám ph□n đ□i gì c□. N□u có ph□n đ□i, ph□i đ□i khi tan xong Đ□i H□i và tr□ v□ t□i đ□a ph□□ng r□i m□i ph□n đ□i b□ng cách... "dinh tề". (Ch□□ng 32, Ph□m Duy, H□i ký kháng chi□n, trang 275-295)

Ngày 1/5/1951, gia đình Ph□m Duy b□ kháng chi□n, v□ Hà N□i, r□i vào Nam.

Có th□ nói h□i ngh□ văn ngh□ năm 1950 là gi□t n□□c cu□i cùng làm tràn chén. Nh□ng h□i ngh□ tr□□c đã có nh□ng đ□ v□. H□i ngh□ Văn hoá toàn qu□c 1948: Nguy□n H□u Đang b□t đ□ng ý ki□n v□i chính sách Văn Hoá c□a Tr□□ng Chinh, b□ đ□ng, v□ Thái Bình. H□i ngh□ văn ngh□ 1948 và 1949, phê bình tác ph□m c□a Nguy□n Huy T□□ng và Th□ không v□n c□a Nguy□n Đình Thi. H□i ngh□ 1950: tiêu di□t Tu□ng, Chèo, V□ng C□. Phê bình nh□c Ph□m Duy. B□t Hoàng C□m ph□i treo c□ k□ch th□...

Khuynh h□□ng toàn tr□ trên n□n văn ngh□ kháng chi□n đã l□. Vũ Hoàng Ch□□ng, Đinh Hùng l□n l□□t h□i c□ (1950), Ph□m Duy v□ thành (1951), Hoàng C□m □ l□i, đ□ tr□ thành m□t trong nh□ng ng□□i lãnh đ□o phong trào Nhân Văn Giai Ph□m. Đó là m□t th□c t□i.

S□ vi□c T□ H□u tri□t h□ k□ch th□ Hoàng C□m còn có m□t lý do khác: đó là s□ đ□i l□p t□ t□□ng gi□a hai nhà th□: m□t l□i nhìn vong b□n nh□ "Th□ Mao Ch□ t□ch th□ Xít-Ta-Lin b□t di□t" không th□ s□ng chung v□i m□t t□ t□□ng ái qu□c nh□ "V□ ngay đi! Ghi nh□ H□n Nam Quan!"

Ngoài ra, toàn b□ k□ch th□ Hoàng C□m □p □ nh□ng ch□ đ□: Đ□ phòng ph□□ng B□c. Ph□ báng s□ c□u vi□n ngo□i bang. Lên án c□nh c□t nh□c t□□ng tàn. Đòi h□i t□ do sáng tác. Cho nên, sau

khi đã lo□i b□ nh□ng hình thái văn hoá truy□n th□ng c□a dân t□c nh□ Tu□ng, Chèo, C□i l□□ng, đã c□□ng b□c Hoàng C□m treo c□ k□ch th□, đã b□t Nguy□n Đình Thi ph□i s□a th□ không v□n thành th□ có v□n, T□ H□u đ□□c l□nh trên cho phép, th□a th□ng xông lên, d□p tan Nhân Văn Giai Ph□m. T□ 1954, T□ H□u tr□ thành soái ch□ trên thi đàn mi□n B□c (và sau 1975, c□ n□□c), th□ ông bi□n thành thánh kinh cách m□ng.

Trong h□n n□a th□ k□, bao nhiêu th□ h□ tr□ đã không bi□t gì v□ tác ph□m c□a Vũ Hoàng Ch□□ng, Đinh Hùng... đã không hay r□ng Ph□m Duy, Hoàng C□m là nh□ng ngh□ sĩ có công đ□u trong cu□c kháng chi□n ch□ng Pháp. B□i h□ ch□ đ□□c đ□c, h□c và tôn sùng tài th□ T□ H□u.

Không ai trách Tr□□ng Phúc Loan, Bùi Đ□c Tuyên, n□u h□ làm th□ d□. T□i c□a b□n này là chuyên quy□n. Chuyên quy□n trong tri□u ch□ có t□i v□i vua. Còn chuyên quy□n văn hoá là m□t t□i đ□ đ□i v□i dân t□c.

V□ Kinh B□c

Bài vi□t có tính cách tiêu bi□u c□a Hoàng C□m trong giai đo□n NVGP là bài Con ng□□i Tr□n D□n, in trong Nhân Văn s□ 1, v□a bi□n h□ cho Tr□n D□n, v□a nói lên nh□ng m□ ám, oan □c, trong vi□c giam gi□ Tr□n D□n.

Đ□i v□i b□n đ□ng hành, Hoàng C□m, tuy thu□c "l□p trên", nh□ng ông bình đ□ng, ch□u đ□ng, nh□□ng nh□n anh em. Đ□ng Đình H□ng, Tr□n D□n th□□ng chê th□ Hoàng C□m c□. Tr□n D□n trong nh□t ký, chê Hoàng C□m nhát, hay khai. Hoàng C□m không ch□p.

Không ch□p ai c□. Ngay c□ khi T□ H□u t□ tr□n, Hoàng C□m vi□t bài đi□u có câu:*"C□u Tr□i Ph□t cho anh đ□□c siêu linh t□ nh□ đ□ trong khói tr□m t□ đài hoàn vũ qu□ng đ□i và nhân t□".*
Ch□ m□t mình Lê Đ□t bi□t và kiên trì bênh v□c Hoàng C□m. Đ□i v□i Lê Đ□t, Hoàng C□m là ng□□i can đ□m ch□. Ng□□i làm th□ ch□ c□n can đ□m ch□. Đó là m□t nh□n th□c đ□c đáo và r□t hi□u Hoàng C□m.

Trong th□i k□ Nhân Văn Giai Ph□m, Hoàng C□m ít ch□ng đ□i tr□c ti□p (có l□ vì th□ mà t□i nh□ h□n chăng?) Ông ch□ tr□□ng dùng ngh□ thu□t đ□ nói lên t□ t□□ng. Tác ph□m chính trong th□i k□

này, là k□ch th□ *Tr□□ng Chi*, không bi□t hi□n nay còn hay m□t. *Tr□□ng Chi*, đánh d□u s□ tr□ l□i c□a Hoàng C□m v□i k□ch th□, m□t đo□n đ□□c in trên báo Văn s□ 24 (18/10/57) và Hoàng Văn Chí in l□i trên *Trăm hoa đua n□* trên đ□t B□c. Trong *Tr□□ng Chi,* cũng nh□ tr□□c đây trong *Ki□u Loan*, Hoàng C□m m□□n hình □nh ti□ng hát đ□ xác đ□nh không th□ c□□ng b□c ngh□ thu□t:

"*T□□ng công v□a truy□n l□nh*

Khoá kín c□a l□u, l□p c□ dòng sông

Đ□ không còn ti□ng hát"

Nh□ng M□ N□□ng, tha thi□t yêu ti□ng hát, đã năn n□ ng□□i h□u gái:

"*Ch□ van em. Em đi tìm ti□ng hát*

D□u t□□ng công, em lót áo, đem v□..."

Th□ Hoàng C□m, ngay c□ khi tranh đ□u, cái hùng tráng luôn luôn đi đôi v□i cái bi th□□ng, và đó là nét khác bi□t gi□a Hoàng C□m, Đinh Hùng và Vũ Hoàng Ch□□ng.

Ví d□, cùng m□t c□nh sông núi:

Th□ Đinh Hùng:

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Thuy□n đi núi cũng phiêu b□ng

Đáy sông l□n s□c c□u v□ng trao nghiêng...

Sông sâu ch□p m□t th□n linh

Thuy□n qua th□ch đ□ng th□y mình cao bay (Th□y m□c)

Th□ Hoàng C□m:

Thuy□n □i! Ta ch□ giăng đi

Mênh mông bi□n gió th□y gì n□a đâu

Thuy□n □i! Ta ghé b□n s□u

Khóc không n□□c m□t hoen màu th□i gian

Thuy□n □i! Tóc ch□y đêm vàng

Giai nhân sóng so□i hai hàng chiêm bao

Ch□ng tôi phóng ng□a ph□□ng nào

Mà dây vó s□t d□m vào tu□i th□ (Ki□u Loan)

Th□ Vũ Hoàng Ch□□ng:

Trăng li□m m□t m□nh lâng lâng b□c

Nghiêng xu□ng cành d□□ng lá lá r□i

Nh□p theo ti□ng trúc cao v□i

Đ□t quay ng□□c h□□ng m□ tr□i Thu□n Nghiêu(Tâm s□ k□ sang T□n)

Th□ Đinh Hùng thanh thoát, n□i k□t âm-d□□ng, tr□i đ□t-th□y th□n. Th□ Hoàng C□m di□m l□, bi đát. Th□ Vũ Hoàng Ch□□ng điêu luy□n, cao l□ng. Ba tài năng l□n c□a thi ca Vi□t Nam th□ k□ XX. Ba ph□n s□. Ph□i chăng th□ luôn luôn v□n vào ng□□i, nên trong ba ng□òi, ch□ có Hoàng C□m m□c n□n ch□ su□t đ□i.

Sau khi *Nhân Văn Giai Ph□m* b□ thanh tr□ng, t□□ng r□ng:

"Kình vào l□ch đã h□t d□□ng vùng v□y (Ki□u Loan)

Nh□ng không. T□ mùa thu năm 1959 đ□n cu□i xuân 1960, Hoàng C□m đã làm xong t□p th□ *V□ Kinh B□c*
, ph□n □nh ý chí qu□t c□□ng c□a nhà th□ tr□□c bão t□ d□p vùi.

V□ Kinh B□c đ□□c m□i ng□□i chép tay, truy□n đ□c nh□ các tác ph□m khác c□a Hoàng C□m.

T□□ng đã yên thân. Ai ng□. Tai n□n l□i đ□n.

Theo h□a sĩ Bùi Thanh Ph□□ng, con trai h□a sĩ Bùi Xuân Phái, thì s□ vi□c nh□ sau:

Năm 1982, Tr□n Thi□u B□o (nguyên ch□ nhà xu□t b□n Minh Đ□c, b□ tù 10 năm trong v□ NVGP) đ□nh in V□ Kinh B□c v□i bìa c□a Văn Cao, đem b□n th□o đ□n nh□ Bùi Xuân Phái v□ ph□ b□n. BXP và con trai đ□u đ□c, không th□y có gì là "ph□n đ□ng", ông nh□n l□i v□ 6 b□c. Tr□n Thi□u B□o đ□n l□y tranh. Vài hôm sau đ□□c tin Hoàng H□ng b□ b□t, b□ quy k□t "l□u truy□n văn hóa ph□m ph□n đ□ng", b□ đi tù c□i t□o 39 tháng. Toàn b□ b□n th□o cùng tranh Bùi Xuân Phái b□ t□ch thu. "Nh□ng ngày tháng đó chúng tôi th□c s□ đã s□ng lo âu sau khi nghe tin Hoàng H□ng b□ b□t, Hoàng C□m b□ b□t, r□i Thi□u B□o b□ g□i lên th□m v□n... Trong v□ b□n th□o "V□ Kinh B□c" này, nhà th□ Hoàng C□m b□ b□t giam 18 tháng, và tâm tr□ng c□a Bùi Xuân Phái khi đó là lo âu n□m n□p nh□ cá n□m trên th□t" (V□t th□□ng tình đ□i c□a Bùi Thanh Ph□□ng, tài li□u trên Internet).

Theo Hoàng H□ng, ông b□ b□t, ch□ vì xin Hoàng C□m m□t b□n đ□a vào Sàigòn cho các b□n cùng đ□c. Cùng lúc □y Nguy□n M□nh Hùng (Nam Dao) đ□nh đ□a b□n th□o V□ Kinh B□c ra ngo□i qu□c đ□ in. Chính quy□n k□t h□p hai vi□c l□i đ□ b□t Hoàng H□ng. Nguy□n M□nh Hùng đ□□c báo tr□□c nên không c□m b□n th□o V□ Kinh B□c ra máy bay n□a.

Sau khi b□ giam 18 tháng, Hoàng C□m đ□□c th□ v□, ông b□ b□nh tâm th□n t□ 1985 đ□n 1987. L□n này, bi k□ch không ch□ đ□n v□i Hoàng C□m, mà còn x□y ra cho bà Lê Hoàng Y□n, ng□□i v□ chung s□ng cùng ông t□ tháng 5/1955. Bà Y□n m□t năm 1985, trong hoàn c□nh vô v□ng: "...bà v□ tôi đã qua đ□i trong c□nh vô cùng nghèo đói, ph□i ch□y ăn t□ng b□a m□t, t□ng dúm g□o m□t. (...) Bà v□ tôi ch□t vào nh□ng ngày nh□ th□, mà l□i ch□t vào năm 85 □y, lúc tôi đang b□ cái b□nh tâm th□n, đang □ cái d□ng tr□m u□t và ho□ng lo□n nh□ th□. Vì bà □y ph□i ch□y t□ng ngày b□a ăn c□a gia đình. Gia đình thì đông. M□i m□t tháng l□i ph□i lên trình di□n m□t l□n m□i đ□□c ng□□i ta c□p cho 12 cân g□o." (Hoàng C□m tr□ l□i ph□ng v□n RFI).

Khi h□i v□ nguyên do, b□nh tr□ng, Hoàng C□m cho bi□t:

"Sau khi tôi b□ giam c□m 18 tháng, t□ đó đ□n khi đ□□c v□ thì nh□ng bác sĩ quen c□a tôi h□ đ□u th□ng nh□t m□t đi□m là tâm th□n c□a tôi t□ nhiên nó b□ □ hai d□ng:

- tr□□c tiên là ho□ng lo□n,

- th□ hai là tr□m u□t.

Th□t ra thì cũng không có gì là ghê g□m l□m, cũng không xé qu□n, xé áo, không đi ra ngoài đ□□ng, không ch□i b□i hay làm nh□ng gì □m ĩ c□, b□i vì ch□ là ho□ng lo□n thôi. Ho□ng lo□n m□t cách h□t s□c l□ng l□. Ví d□ nghe m□t ti□ng còi ô-tô và m□t cái gì nh□ là frein ô-tô rít lên □ ngoài c□a -mà lúc b□y gi□ tôi □ tít t□n trong nhà c□ - nh□ng khi nghe th□y nh□ th□, vào lúc đ□ g□n n□a đêm ch□ng h□n, thì t□ nhiên tôi co rúm l□i và h□t s□c s□ hãi. Nó nh□ là m□t cái b□n năng đ□y, tìm ch□ tr□n. Qu□ nhiên là tôi đã có nhi□u l□n chui xu□ng g□m gi□□ng vì nh□ng ho□ng lo□n nh□ th□. Hay nghe ti□ng giày c□p c□p và thoáng th□y m□t bóng áo, nh□ áo quân đ□i hay áo c□nh sát hay c□a m□t ng□□i th□□ng binh nào đó, ch□ c□n m□t cái bóng, m□t cái màu qu□n áo thôi, thì tôi cũng ho□ng r□i. Ng□□i ta g□i là b□nh ho□ng lo□n. Ch□ s□ th□c thì lúc □y ch□ng có ai d□a n□t, ch□ng có ai làm gì mình c□.

Th□ hai là d□ng tr□m u□t. Có khi c□ ngày tôi không nói m□t l□i. B□n bè đ□n, tôi v□n c□ t□nh táo đi pha trà m□i m□i ng□□i có v□ l□ch s□ l□m. Nh□ng đ□n khi ng□□i ta h□i tôi v□ b□t c□ m□t cái gì đó thì tôi không tr□ l□i ho□c là tr□ l□i gióng m□t.

Năm 87. Có đ□ 7, 8 anh em nhà văn tr□ nh□ là Hoàng Ph□ Ng□c T□□ng, Lâm Th□ M□ D□, Ngô Minh, v.v... □ trong Hu□ ra ch□i, h□ đ□n nhà anh Phùng Quán. H□ nh□ anh Phùng Quán đ□a xu□ng thăm tôi. Tôi cũng v□n có v□ nh□ vui m□ng đ□□c g□p nh□ng ng□□i anh em x□a nay ng□□i ta m□n mình thì cũng v□n gi□ m□t thái đ□ thân ái thôi. Nh□ng đ□n khi Hoàng Ph□ Ng□c T□□ng h□i r□ng: Anh có d□ đ□nh sáng tác gì n□a không, thì tôi l□c đ□u không tr□ l□i thành ti□ng gì c□. L□c đ□u. C□ l□c đ□u hoài. Th□ r□i h□ h□i cái gì tôi cũng l□c đ□u. Ch□ l□c đ□u mà tôi không nói gì h□t. Phùng Quán th□y th□ cho r□ng tôi suy s□p hòan toàn v□ tinh th□n. Đó là đ□u năm 87. Phùng Quán có v□ b□c t□c cái chuy□n □y l□m m□i ch□y đ□n nhà anh Lê Đ□t, b□o anh Lê Đ□t: "Bây gi□ anh Hoàng C□m b□ tình tr□ng nh□ th□ này thì ch□ có anh m□i giúp anh □y đ□□c, ch□ em trông th□y th□ này thì em s□ l□m, và em nghĩ r□ng m□t tài năng nh□ anh Hoàng C□m mà b□ nh□ th□ này thì chúng ta s□ h□t s□c thi□t thòi, anh □y không còn có th□ vi□t m□t cái gì đ□□c n□a." Lê Đ□t thì v□ng vàng h□n. Lê Đ□t ch□ b□o Phùng Quán r□ng: "R□i cái đó nó cũng s□ qua đi. Tôi tin r□ng Hoàng C□m không bao gi□ là ng□□i s□ suy s□p." Phùng Quán v□n không tin Lê Đ□t, bèn v□ vi□t m□t bài, nó cũng không ph□i là th□, là m□t ý ki□n, có v□n, có đi□u, coi nh□ m□t bài th□, nó th□ này này:

Tôi tin núi tàn

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Tôi tin sông l□p

Tôi không th□ nào tin

M□t nhà th□ nh□ anh

L□i ngã lòng suy s□p.

M□t nhà th□ đã t□ng vi□t nh□ng câu th□ l□m li□t

Trong ti□u đ□i c□a anh nh□ng ai còn ai m□t

Không. Không ai còn ai m□t

Ai cũng ch□t mà thôi

Ng□□i sau k□ tr□□c lao vào gi□c

Gi□ v□ng nghìn thu m□t gi□ng nòi....."

(Hoàng C□m tr□ l□i RFI)

V□ Kinh B□c là b□n hùng ca c□a Hoàng C□m, tr□ l□i m□i thanh tr□ng b□c bách. N□i dung "V□ Kinh B□c là v□ quê h□□ng, đ□t m□ Luy Lâu (Kinh B□c), kinh đô văn hoá đ□u tiên c□a n□□c Vi□t,

đ□ dâng s□ k□ t□i "tri□u đình" đàn áp t□ t□□ng, càn quét nhân tài" đ□□c gi□u trong nh□ng câu th□ kín đáo, r□i l□i đ□o l□n th□ t□ nh□ s□m Tr□ng Trình, đ□c qua không th□ hi□u. Tác gi□ còn chen vào nh□ng bài tr□ tình quan h□: Váy Đình B□ng, Lá Diêu Bông... khi□n ph□n đông ng□□i đ□c, l□n ng□□i phê bình, ch□ chú ý vào nh□ng ch□ lãng m□n, tr□ tình, d□ hi□u.

Nh□ng k□ ra l□nh b□t Hoàng C□m đã hi□u.

M□t b□n hùng ca bi tráng, vào đêm. Đêm c□a ng□□i th□t tr□n, nh□ng không thoái gót.

Hoàng C□m ti□p t□c cõi hùng ca bi đát t□ H□n Nam Quan, qua Ki□u Loan và tr□ v□ Kinh B□c, gi□ng v□n sang s□ng:

V□ Kinh B□c ph□i đâu con ngh□n khóc

Con không c□□i

Con tho□ng nh□ tho□ng quên. (Đêm Kim)

V□ Kinh B□c ph□i đâu con hé mi□ng (Đêm M□c)

V□ Kinh B□c ph□i đâu con nh□m m□t (Đêm Th□y)

V□ Kinh B□c tìm ch□i đàn ki□n l□a (Đêm H□a)

Và nh□ng b□c tranh cu□ng lo□n: b□c bách t□ do, giam c□m ngh□ sĩ, đàn áp trí th□c, xé sách, cùm th□, giam ch□, s□ng l□i, s□ng mãi trong ký □c muôn đ□i c□a dân t□c:

Trăng lên chém đ□u ng□n gió

Cành si b□ng ch□u máu chát chao (...)

Ch□t mê thét gi□a sân

Nét Mác ch□ thiên to□c l□ng trâu m□ng

Máu đ□

Mây đùn

Gió l□ng

S□m mai đi

Xé trang Lu□n Ng□

lau g□□m

lên đ□□ng (..).

h□i t□i ngh□ch th□n

m□t Chúa đ□o thiên

Kéo áo che ngai

Né mũi ki□m vô hình x□c t□i

Phanh h□m nhét v□i m□t v□ng d□□ng□□□□□□□□□□□□□

C□n nh□n móng tay

Th□ cùm lim kh□c máu (...)

Vùng ch□t xích b□ gông

phá c□a

c□□p ng□a hình tham tri

phóng lên □i b□c

Nâng l□a ngang mày câm ti□ng khóc

Nghi□n oán thù tím ng□t n□ng Phong Châu

Tác Giả: Th□y Khuê
Chúa Nhật, 21 Tháng 3 Năm 2010 09:19

Đó là Hoàng C□m. Hoàng C□m vi□t l□ch s□ th□i ông. Th□i chúng ta.

H□t ph□n th□ XII